

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Helena Hansson

Kriminalvårdens säkerhetsarbete
– Med särskilt fokus på
rymningsproblematiken

Examensarbete
30 högskolepoäng

Helen Örnemark Hansen

Straffrätt

HT08

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	4
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Syfte	6
1.2 Metod och material	6
1.3 Disposition och avgränsningar	8
1.4 Frågeställningar	9
2 FAKTORER SOM PÅVERKAR RYMNINGAR	10
2.1 Gällande rätt	10
2.2 Det förändrade anstaltsklientelet	11
2.3 Säkerhetsklassificering av anstalter	12
2.4 Placering av de intagna	13
2.5 Analys och egna reflektioner	14
3 KRIMINALVÅRDENS ORGANISATION UR ETT SÄKERHETSPERSPEKTIV	16
3.1 Intervju med säkerhetsinspektör Anders Wallin	17
3.2 Analys och egna reflektioner	20
4 DE FYRA RYMNINGARNA/FRITAGNINGARNA 2004	22
4.1 Kriminalvårdsanstalten Kumla	22
4.2 Kriminalvårdsanstalten Hall	23
4.3 Kriminalvårdsanstalten Norrtälje	24
4.4 Kriminalvårdsanstalten Mariefred	25

5	ÅTGÄRDER, FÖRSLAG, PÅPEKANDEN OCH FÖRÄNDRINGAR SEDAN RYMNINGARNA 2004	27
5.1	Kriminalvårdens säkerhetsarbete	27
5.2	Skalskyddet och den tekniska övervakningen	28
5.3	Otillåten kommunikation och allmän inpasseringskontroll	28
5.4	Visitation av bostadsrum	29
5.5	Personalen	29
5.6	Antalet säkerhetsplatser	31
5.7	Saltvik	31
5.8	Säkerhetsanstalten Vught i Holland	32
5.9	Analys och egna reflektioner	32
5.9.1	Rymningsstatistik	34
6	GISSLANSITUATIONER	37
6.1	Ansvarsfördelning mellan kriminalvården och polisen	38
6.2	Framtida problem	39
6.3	Analys och egna reflektioner	39
7	ANSTALTERNA I MALMÖ	40
7.1	Tygelsjöanstalten	40
7.1.1	Intervju med kriminalvårdsinspektör Anders Jansson	41
7.2	Fosieanstalten	43
7.2.1	Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson	43
7.3	Kirsebergsanstalten	46
7.3.1	Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson	46
7.4	Analys och egna reflektioner	48
8	AVSLUTANDE REFLEKTIONER	54
	BILAGA A	55
	BILAGA B	57
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	58

Summary

The Swedish law enforcement domains three different system: the legal system, the judgemental system, and the executive system. This paper will be focused on the executive system.

Year 2004 was a dark year for the correctional system in Sweden. During the year there were four escapes/releases, and two of them happened from the most secure prisons in the country. Because of the escapes not only the correctional system, but the Swedish law enforcement was questioned.

No country in Europe has experienced four so serious escapes in this short time period. The government took the escapes very seriously and from the ninth of august 2004 a special group called "Rymningsutredningen" examined the four escapes/releases. The leader and special investigator of "Rymningsutredningen" was Björn Eriksson, a former country governor and national police commissioner. The purpose was to save the correctional systems confidence. "Rymningsutredningens" main mission was to examine the four escapes/releases from 2004 and to come with suggestions about the administration, organisation and laws regarding escapes. The suggestions were printed in the report SOU 2005:6.¹ The mission was harder then building higher walls, because the prisoners in Sweden are tougher nowadays. Many of the measures which were suggested in SOU 2005:6 had already started before the report was completed. In the report a lot of criticism is directed towards the correctional system, mostly because they organisation hasn't noticed new threats in connection with the organised crime which have increased from inside the prisons, because they haven't given priority to the security work and because of the defective personal politic. There were no bigger flaws in the law regarding escapes according to "Rymningsutredningen". The problem was defective routines and the employee's attitude to their work. Because of savings and recruitment problems the correctional system has a lot of young and inexperienced employees, which have caused a lower security on the prisons.² The measures gave results in the escape statistics of 2005. I'm going to report on the four escapes and the measures, suggestions and changes which came up in connection with them. Are the measures which have been done enough, or should we criminalise escapes?

The interview with security inspector of the south district of Sweden gave me an insight in both the correctional system and a security inspector's security work, and with a special focus on escapes.

¹ SOU 2005:6, s 3, 9-10.

² SOU 2005:6, s, 14, 117, Rymningar och fritagningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna/fritagningarna 2004, s 10.

I have also done a closer examination of the three prisons which are located in Malmoe. My assignment was to investigate if the suggestions which were the results of the escapes 2004 have reached the prisons. I have also looked at the prisons security work and which measures they are using to avoid escapes. The prisons in Malmoe have different security classifications. It has been very interesting to look at the differences of the security work in the three prisons.

Sammanfattning

Det svenska rättssystemet är indelat i tre delar: den lagstiftande makten, den dömande makten och den verkställande makten. Detta arbete kommer främst att fokusera på den verkställande makten.

År 2004 var ett mörkt år för kriminalvården i Sverige. Under året skedde fyra rymningar/fritagningar, varav två skedde från landets säkraste anstalter. Rymningarna ledde till att inte bara kriminalvården, utan hela rättssystemet ifrågasattes. Inget land i Europa har under en så kort tidsperiod drabbats av fyra så allvarliga rymningar. Regeringen tog rymningarna på största allvar och tillsatte den 9 augusti 2004 Rymningsutredningen, med landshövdingen och tillika före detta rikspolischefen Björn Eriksson som särskild utredare. Syftet var att rädda förtroendet för svensk kriminalvård. Rymningsutredningen hade i uppgift att närmare granska de fyra rymningarna/fritagningarna från 2004, för att sedan komma med förslag på förändringar avseende administration, organisation och regelverket gällande rymningar. Förslagen kom till uttryck i betänkandet SOU 2005:6.³ Uppgiften sträckte sig längre än att bygga högre murar, då det svenska fängelseklientelet blivit allt tyngre. Många av åtgärderna som föreslogs i betänkandet hade redan påbörjats innan betänkandet var färdigställt. I betänkandet riktas stor kritik mot kriminalvården då de inte uppmärksammat nya hot främst i samband med den organiserade brottsligheten som ökat inifrån anstalterna, för att man inte prioriterat säkerhetsarbetet samt för att man haft en bristfällig personalpolitik. Det fanns inte några större brister i regelverket med anslutning till rymningar enligt utredningen, utan den fallerande delen bestod i bristfälliga rutiner samt personalens inställning till sitt arbete. Kriminalvården har haft besparingskrav och rekryteringsproblem vilket bland annat lett till att många kriminalvårdare är unga och oerfarna, detta har medfört att säkerheten på anstalterna försämrats.⁴ Åtgärderna som vidtogs gav utslag i 2005 års rymningsstatistik. Jag kommer i denna uppsats att redogöra för de fyra rymningarna samt åtgärder, förslag och förändringar som uppkom i samband med rymningarna. Är åtgärderna som vidtagits tillräckliga, eller borde man kanske kriminalisera rymningar?

Genom att intervjua en av region syds säkerhetsinspektörer har jag fått en inblick i hur såväl kriminalvårdens som en säkerhetsinspektörs arbete kring säkerhet fungerar, och då med särskilt fokus på rymningsproblematiken. Jag har dessutom valt att närmare studera de tre anstalterna som finns i Malmöområdet för att se om de åtgärder och förslag som framkom i samband med de fyra rymningarna 2004 har nått ut till anstalterna, samt hur anstalterna arbetar för att motverka rymningar. Då anstalterna i Malmö är av skiftande säkerhetskaraktär har det dessutom varit ytterst intressant att se på skillnaderna mellan säkerhetsarbetet på de olika anstalterna.

³ SOU 2005:6, s 3, 9-10.

⁴ SOU 2005:6, s, 14, 117, Rymningar och fritagningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna/fritagningarna 2004, s 10.

Förord

Mina 4,5 år som student i Lund har passerat med ilfart och detta examensarbete är den sista uppgiften jag har haft att genomföra innan jag nu ska bege mig ut i arbetslivet. Då jag ser tillbaka på min studietid i Lund har den kantats av långa dagar och kvällar på Juridicums bibliotek, massor av ny kunskap och en mängd fantastiska vänner, som förhoppningsvis kommer att finnas kvar i mitt liv en lång tid framöver. Tiden i Lund har varit en ytterst lärorik period och något jag kommer att bära med mig hela livet.

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Helen Örnemark Hansen som genom inspirerande föreläsningar, diskussioner, studiebesök och kontaktförmedling bidragit till att min straffrättsfördjupning blivit intressant och lärorik.

Jag vill även rikta ett stort tack till Anders Wallin, Anders Jansson, Micael Johansson och Anders Eriksson från kriminalvården för att jag har fått intervjua er till min uppsats. Ni har bidragit till att jag haft möjlighet att göra en närmare granskning av kriminalvårdens säkerhetsarbete i Malmöområdet, samt kunnat studera huruvida kriminalvårdens ”nya” säkerhetstänkande nått ut till anstalterna i Malmö. Utan era uppgifter hade denna uppsats slutresultat inte blivit detsamma.

Tack alla ”kursare” för att ni gjort min studietid fantastisk. Ingen nämnd, ingen glömd. Jag vill även rikta ett stort tack till Jenny Lindskog för hjälpen med korrekturläsningen av uppsatsen. Slutligen vill jag tacka min familj och mina vänner för att ni alltid finns där för mig!

Helena Hansson

Malmö, december 2008

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
Dir.	Direktiv
KvaF	Förordning (1974:248) om kriminalvård i anstalt
KvaL	Lag (1974:203) om kriminalvård i anstalt
KOS	Kriminalvård och statistik
KVS	Kriminalvårdsstyrelsen
KVFS	Kriminalvårdens författningssamling
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att göra en närmare granskning av de fyra uppmärksammade rymningarna/fritagningarna från 2004. Dessa rymningar/fritagningar kom att fungera som en väckarklocka för kriminalvården och en del åtgärder och förändringar vidtogs till följd av incidenterna. Dessa åtgärder syftar jag till att redogöra för. Dessutom har jag för avsikt att närmare granska säkerhetsarbetet med särskilt fokus på rymningsproblematiken på anstalterna i Malmöområdet. Anstalterna i Malmö har olika säkerhetsklassificering. De anstalterna jag har granskat närmare är Tygelsjöanstalten, Fosieanstalten och Kirsebergsanstalten. Tygelsjöanstalten utgör säkerhetsklass F (öppen anstalt), Fosieanstalten utgör säkerhetsklass D/E och Kirsebergsanstalten utgör säkerhetsklass C. Att anstalterna har olika säkerhetsklasser har bidragit till att jag kunnat granska skillnaden i säkerhetsarbetet mellan de olika säkerhetsklasserna. Min tanke är att även titta närmare på om de förslag till åtgärder som kom till uttryck i SOU 2005:6 har aktualiserats på anstalterna i Malmö. Detta är anledningen till att jag har baserat mina intervjufrågor på SOU 2005:6. Genom att se på just Malmöregionen får jag förhoppningsvis en uppfattning om huruvida förslagen på åtgärder från SOU 2005:6 nått ut till de olika säkerhetsklasserna. Hela uppsatsen är skriven ur kriminalvårdens perspektiv och syftar till att behandla aktuella problem utifrån kriminalvårdens synvinkel.

1.2 Metod och material

Jag har delvis använt mig av sedvanlig juridisk metod då jag skrivit denna uppsats. Det innebär att jag beskriver, förklarar samt analyserar fakta som jag insamlat. Jag har främst granskat lagtext och betänkande, men även kommittédirektiv och rättsfall har beaktats. *SOU 2005:6 Säkert inlåst? En granskning av rymningarna från Kumla, Hall, Norrtälje och Mariefred 2004* har varit en särskilt inflytelserik källa i denna uppsats, då den fokuserar på de omtalade rymningarna samt efterspelen av dem. Detta betänkande fokuserar särskilt på rymningar från anstalter med förhöjd säkerhet. En stor del av min uppsats består av att jag granskat anstalterna i Malmöregionen nämligen Kirsebergsanstalten, Fosieanstalten samt Tygelsjöanstalten. Ingen av dessa anstalter besitter en säkerhet av denna karaktär, vilket jag hela tiden fått beakta då jag använt SOU 2005:6 som källa. Jag anser dock att en del av de åtgärder och förslag som lämnas i SOU 2005:6 går att applicera på anstalter av lägre säkerhetsklass. Återgårderna får då införas i proportion till anstaltens säkerhetsklassificering och angivna budget för säkerhet.

Det som skiljer denna uppsats något från en traditionell juridisk uppsats är att jag utnyttjat mig av intervjuer för att få information om anstalterna i

Malmöns säkerhetsarbete med särskilt fokus på hur de arbetar för att motverka rymningar och fritagningar. Ofta skiljer sig teorin från praktiken och det är dessutom svårt att få reda på hur enskilda anstalter arbetar med säkerhetsproblematiken, varför dessa intervjuer var väldigt värdefulla för mig. Syftet med dessa intervjuer är att ge läsaren information som inte finns publicerad. Då jag endast gjort fyra intervjuer med personer som arbetar inom kriminalvården i Malmö syftar inte intervjuerna till att generalisera hela kriminalvårdens åsikter, utan syftar främst till att ge nyanser i uppsatsen samt att ge mer djupgående information avseende Malmöregionen. Jag har haft nöjet att intervjuja kriminalvårdsinspektör Anders Jansson vid Tygelsjöanstalten, kriminalvårdsinspektör Micael Johansson vid Fosieanstalten samt tf kriminalvårdschef Anders Eriksson vid Kirsebergsanstalten avseende säkerheten med särskilt fokus på rymningsproblematiken. Dessutom har jag intervjuat en av region syds två säkerhetsinspektörer som arbetar med säkerheten avseende samtliga anstalter i Skåne och Blekinge. Han är expert på området och det var mycket intressant att få hans synpunkter avseende säkerhetsarbetet och rymningsproblematiken. Han har fungerat som en informationskälla avseende kriminalvårdens säkerhetsarbete i stort då jag inte funnit så mycket material gällande denna frågeställning. Då jag intervjuade Anders Wallin använde jag mig av frågorna i bilaga B som underlag för intervjun. I de andra tre intervjuerna använde jag mig av frågorna i bilaga A som underlag.

Jag har använt mig av en strukturerad intervjumetod, då en rad frågor tagits fram i förväg. I samtliga av intervjuerna ledde dock frågorna till att vi även kom att diskutera andra frågor inom ämnesområdet. Intervjufrågorna har sin grund i SOU 2005:6 och de åtgärder och förslag som föreslås i denna utredning. Efter att jag läst SOU 2005:6 har jag sammanställt frågor till intervjupersonerna som arbetar på anstalterna i Malmö. Frågorna tar upp de problem och förslag på åtgärder som jag ansåg var viktigast efter att ha läst betänkandet. Tanken är att jag genom frågorna ska få svar på huruvida dessa åtgärder och problem tagits i beaktan och införts på de olika anstalterna i Malmöområdet. Anledning till att jag sammanställt särskilda frågor till säkerhetsinspektör Anders Wallin är att han besitter en särskild position hos kriminalvården och jag anpassade frågorna efter hans tjänst, då jag ville få information om hans arbete hos kriminalvården. Dessutom är många av frågorna i bilaga A knutna till en specifik anstalt och dess skalskydd, tekniska utrustning, allmän inpasseringskontroll och liknande. Då Anders Wallin inte arbetar vid en specifik anstalt, utan arbetar som säkerhetsinspektör med alla anstalter i Skåne och Blekinge var dessa frågor inte lämpliga för honom och hans befattning.

Jag har använt mig av min egen uppsats *Rymningar från anstalter – Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004* och byggt vidare och utvecklat denna uppsats till mitt examensarbete. En del information har inhämtats från kriminalvårdens hemsida. Samtliga källor ligger till grund för analysdelarna där mina egna reflektioner och slutsatser redovisas.

1.3 Disposition och avgränsningar

Jag kommer att inleda uppsatsen med ett introducerande kapitel som behandlar gällande rätt, det förändrade anstaltsklientelet, anstaltens säkerhetsklassificering samt placering av de intagna. Efterföljande kapitel berör kriminalvårdens organisation och dess arbete med säkerhet. Största delen av kapitlet består av en intervju med region syds säkerhetsinspektör. Då det inte fanns så mycket information att tillgå gällande kriminalvårdens säkerhetsarbete har jag nyttjat mig utav Anders Wallins kunskaper, eftersom han även arbetat vid säkerhetsenheten i Norrköping och har en mycket god kunskap om hur kriminalvården arbetar med säkerhet. Dessutom har Wallin en ytterst intressant och betydelsefull tjänst inom kriminalvården som jag ville redogöra närmare för. Kapitel fyra beskriver de fyra rymningarna och fritagningarna från 2004 samt uppgifter från incidentrapporterna som upprättades i samband med rymningarna/fritagningarna. Tanken är att ge läsaren en uppfattning om vad som verkligen hände. Kapitel fem behandlar de förslag och åtgärder som vidtagits till följd av rymningarna/fritagningarna. Jag vill beskriva de åtgärder, förslag och påpekanden som gjordes av Rymningsutredningen i SOU 2005:6. I min analys ser jag närmare på åtgärderna och huruvida de är tillräckliga eller om man borde kriminalisera rymningar från anstalter?

Nästföljande kapitel behandlar gisslansituationer och ansvarsfördelningen mellan kriminalvården och polisen i en sådan situation. Därefter följer ett kapitel om anstalterna i Malmö och deras säkerhetsarbete, med särskilt fokus på att motverka rymningar och fritagningar. Jag går genom varje anstalt och deras verksamhet för sig och det finns en intervju med personal från varje anstalt. Min tanke med kapitlet förutom att se närmare på anstaltens säkerhetsarbete och om detta skiljer sig åt mellan de olika säkerhetsklasserna, är att granska huruvida de åtgärder och förslag som kommit till uttryck i SOU 2005:6 aktualiserats på anstalterna i Malmöområdet. Då anstalterna är av olika säkerhetsklassificering kommer jag att se om åtgärderna nått fram till anstalterna trots att de är av olika säkerhetsklassificering. Jag har valt att avsluta de flesta kapitlen med analys och egna reflektioner. Jag valde detta i stället för att avsluta uppsatsen med en lång analys. Jag anser att mina tankar och reflektioner kommer fram i rätt sammanhang och blir lättare att följa genom denna disposition.

Jag kommer främst att beröra frågan om rymningar från anstaltsområdet, alltså kommer jag inte att gå in närmare på rymningar i samband med permission eller fängstransport. Jag har min utgångspunkt i de fyra rymningarna från 2004 som skedde från slutna anstalter. Trots detta kommer min framställning även att beröra öppna anstalter, särskilt eftersom Tygelsjöanstalten i Malmö är en öppen anstalt. Kapitlet avseende anstalterna i Malmöområdet omfattar naturligtvis bara Malmö. Att jag valt att fokusera särskilt på Malmöregionen grundar sig främst på att jag bor i Malmö och jag tycker att det är intressant att se hur arbetet i ett specifikt område ser ut. Den geografiska avgränsningen gjorde att jag fick möjlighet att besöka de olika anstalterna och pratat med personalen om deras säkerhetsarbete, med

särskilt fokus på rymningsproblematiken. Resterande delen av uppsatsen omfattar hela Sverige. Det hade varit intressant att göra en nordisk komparation avseende rymningsproblematiken, men av utrymmesskäl valde jag att utelämna detta ur mitt arbete. En nordisk komparation av rymningsproblematiken är något som skulle kunna utgöra ett intressant examensarbete i framtiden. Tidsmässigt så omfattar framställningen åren mellan 2000-2008, särskild fokus läggs på tiden efter de fyra rymningarna.

1.4 Frågeställningar

Hur är kriminalvårdens arbete kring säkerhet uppbyggt, särskilt med fokus på rymningsproblematiken?

- Vilka åtgärder har vidtagits sedan rymningarna/fritagningarna 2004, och är dessa åtgärder tillräckliga, eller bör man kriminalisera rymningar?
- Hur ser säkerhetsarbetet med särskilt fokus på rymningar ut på ”Malmöanstalterna”, och skiljer detta sig åt då anstalterna har olika säkerhetsklass?
- Har de förslag och åtgärder för att motverka rymningar som tagits fram i SOU 2005:6 aktualiserats på anstalterna i Malmöområdet, och förekommer det någon skillnad mellan de olika säkerhetsklasserna?

2 Faktorer som påverkar rymningar

Detta kapitel syftar till att redogöra för regleringen avseende rymningar. Då rymningar från anstalter inte är en kriminaliserad gärning bestraffas rymningarna genom kriminalvårdens disciplinära åtgärder. Jag vill redogöra för förfarandet så att läsaren får en inblick i vilka åtgärder som vidtas om en person rymmer från en anstalt. Detta för att längre fram i uppsatsen ta ställning till om en kriminalisering är nödvändig eller om kriminalvårdens disciplinära åtgärder är tillräckliga. I detta kapitel redogörs också för det förändrade klientelet på de svenska anstalterna, säkerhetsklassificeringen av anstalter i Sverige samt placeringen av de intagna. Anledningen till att dessa faktorer berörs är att de är väldigt viktiga avseende rymningar och möjligheten att motverka dessa. Om en person placeras på en anstalt med för låg säkerhet är det stor risk att personen försöker ”ta över” avdelningen eller på något sätt avvika därifrån, vilket genast rubbar säkerheten.

2.1 Gällande rätt

I 26:e kapitlet brottsbalken finns regler avseende fängelsestraffet stadgade. Fängelse ådöms enligt vad för brottet är stadgat antingen på viss tid eller livstid. Ett tidsbestämt straff är lägst 14 dagar och högst 10 år. Det finns också möjlighet att ge ett gemensamt fängelsestraff för flera brottsliga gärningar för vilka fängelse är stadgade. Det gemensamma straffvärdet kan då överskrida den högsta tidsbestämda strafftiden på 10 år. Om en person ådöms fängelse ska verkställigheten genomföras i en kriminalvårdsanstalt om inget annat är föreskrivet.⁵

Bestämmelserna om kriminalvård i anstalt finns främst reglerade i lag (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL), förordning (1974:248) om kriminalvård i anstalt (KvaF) samt i föreskrifter och allmänna råd om kriminalvården (tidigare KVS) utfärdar. En anstaltsvistelse utgår från grundläggande principer om att den intagnes återanpassning till samhället ska främjas, samt att en intagen inte ska placeras mer slutet än vad som krävs med hänsyn till säkerhet och ordning. För varje person som placeras på en anstalt upprättas en behandlingsplan som tar sikte på de åtgärder som krävs för att främja den intagnes återanpassning till samhället och förbereder den intagna för ett liv i frihet.⁶

I svensk rätt är inte rymningar från anstalter en kriminaliserad gärning, utan bestraffning sker genom disciplinära åtgärder. I detta avseende skiljer sig Sverige från de nordiska grannländerna. Jag skall kortfattat ta upp några av de möjligheter till disciplinära åtgärder som finns i dagens regelverk.

⁵ SOU 2005:54, s 150-151.

⁶ SOU 2005:54, s 169-170.

Om en intagen missköter sig finns det möjlighet att varna personen enligt 49 § KvaL. En rymning betraktas som en så allvarlig överträdelse att en varning inte är tillräcklig. Den disciplinära åtgärd som brukar tillämpas är senareläggning av den villkorliga frigivningen enligt 26:7 brottsbalken. Senareläggningen kräver att den intagne i väsentlig grad bryter mot vad som gäller för verkställighet i anstalt. Den villkorliga frigivningen får senareläggas med högst 15 dagar vid varje beslutstillfälle, och brukar i praktiken senareläggas med 10-15 dagar. Det finns inte några regler för hur många gånger man kan skjuta upp den villkorliga frigivningen, vilket innebär att hela reststraffet kan avtjänas om man skjuter upp den villkorliga frigivningen tillräckligt många gånger.⁷ Rymningen kan leda till att den intagne förflyttas till en säkrare avdelning eller anstalt, samt att möjligheten till permission försämras.⁸ Under rymningar förekommer det ofta att rymlingarna gör sig skyldiga till brott så som olaga hot, skadegörelse och människorov. Dessa brott är givetvis straffbelagda och rymlingarna kommer att lagföras för dessa brott. Att brotten dessutom begås i anslutning till en kriminalvårdsanstalt är att betrakta som en försvårande omständighet enligt brottsbalkens tjugonionde kapitel.⁹

De personer som hjälper till att frita en intagen döms för främjande av flykt enligt 17:12 brottsbalken. Skyddande av brottsling blir inte tillämplig eftersom den intagne är frihetsberövad. Rymlingen själv faller inte under paragrafen och kan inte dömas till medverkan. Försök och förberedelse till främjande av flykt är straffbelagda gärningar.¹⁰

2.2 Det förändrade anstaltsklientelet

Klientelet på de svenska anstalterna har under de senaste åren förändrats. De intagna är dömda till längre straff och antalet livstidsdömda har ökat markant. Flertalet av de intagna lider av någon form av psykisk störning och många har missbruksproblem. Gångbrottsligheten och den organiserade brottsligheten har ökat markant. Många av de intagna har tillgång till pengar och har stora kontaktnät såväl innanför som utanför fängelsemurarna. De har möjlighet att påverka intagna och personal genom hot och mutor. Dessutom har de personer på utsidan som är villiga att hjälpa till vid eventuella fritagningar. I Sverige finns mycket folk från Balkan och Polen som bedriver organiserad brottslighet. Brottslighetens karaktär varierar mellan narkotikahandel, spritsmuggling, cigarettmuggling, prostitution och handel med stulna bilar. Verksamhetens karaktär kan variera och avgörande blir risken att upptäckas kontra vinstmöjligheterna. Även mc-gäng med deras underliggande supporterklubbar bedriver avancerad organiserad brottslighet i Sverige. Deras verksamhet är av skiftande karaktär exempelvis narkotikahandel, stöld, häleri och våldsbrott. Då fängelseklientelet förändras

⁷ KVFS 2006:26 Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt, s 25- 31, SOU 2005:54, s 593-594.

⁸ KVFS 2006:26 Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt, s 29-34.

⁹ NJA 1987 s 757.

¹⁰ 17:11 BrB, 17:16 BrB, Brottsbalkskommentaren del II, s 17.55.

krävs det att kriminalvården vidtar lämpliga åtgärder för att upprätthålla ordning och säkerhet i anstalterna, annars finns det en risk att de intagna tar över på anstalterna.¹¹

2.3 Säkerhetsklassificering av anstalter

3 § lagen om kriminalvård i anstalt säger att en kriminalvårdsanstalt eller en avdelning på en kriminalvårdsanstalt med hänsyn till säkerheten ska vara öppen eller sluten. Det är kriminalvården (tidigare KVS) som fattar beslut om anstalternas säkerhetsklassificering, var säkerhetsanstalterna/avdelningarna ska vara placerade samt antalet platser på varje anstalt/avdelning. Generellt kan sägas att Kumla, Hall och delar av Tidaholm besitter den högsta säkerheten i landet.¹² Anstalterna har tidigare varit klassificerade mellan 1-4, där 1-3 var slutna anstalter och 4 var öppna anstalter. Från och med 2005 har kriminalvården beslutat att använda sig av säkerhetsklasserna A-F, där A-E är slutna anstalter och klass F är öppna anstalter. Anledningen till omklassificeringen är att rätt fånge ska placeras på rätt anstalt. En annan anledning till 2005 års säkerhetsklassificering är att det ska vara lättare för kriminalvården att fördela de ekonomiska resurserna avseende säkerhetshöjande åtgärder mellan de olika anstalterna.¹³ Förmågan att motverka rymningar och fritagningar samt förmågan att hantera ett tyngre klientel är faktorer som väger in då en anstalt skall säkerhetsklassificeras. Att en intagen bör vistas under så öppna förhållanden som ordning och säkerhet tillåter innebär att kriminalvårdens resurser kan nyttjas på ett rationellt sätt, och mer resurser kan läggas där de verkligen behövs.¹⁴

Öppna anstalter kräver varken säkerhetshöjande byggnationer eller avancerad teknisk övervakningsutrustning. Den främsta anledningen till att man avgränsar området är av ordningsskäl, och det finns inga direkta hinder för att motverka rymningar. Klientelet som befinner sig på de öppna anstalterna anses vara kapabla att vistas i den öppna miljön utan att rymma. Personalen är anpassad till arbete med programverksamhet, frigivningsförberedelser, utslussning och allmänt omhändertagande. En sluten anstalt skall däremot vara utrustad för att förhindra rymningar, brottslig verksamhet, insmuggling, missbruk, hot och våld. Skalskyddet ska bestå av sträckmetallstängsel, betongmurar eller liknande. De slutna

¹¹ Kommittédirektiv 2004:110, s 1-3,
SOU 2005:6, s112-114,

Rymningar och fritagningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna/fritagningarna 2004, s 5.

¹² SOU 2005:6, s 30, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 5-6.

¹³ SOU 2005:54, s 305-308,

http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_InfopagesGeneral.aspx?id=3705 081112, kl 17.55,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 5-6.

¹⁴ www.kriminalvarden.se, 081017, kl 8.45,

SOU 2005:54, s 308-311,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 5-6.

anstalterna skall fokusera på att förebygga, uppdaga och på bästa sätt hantera hot mot säkerheten. Personalens säkerhetsarbete har en framträdande roll, och i jämförelse med en öppen anstalt finns betydligt högre krav avseende kontroll och bevakning.¹⁵

Det problematiska med dagens säkerhetsklassificering är att det inte finns klara och tydliga kriterier för vad som utgör en D-anstalt, en E-anstalt osv. Det kan alltså vara svårt att förklara skillnaden mellan en anstalt av säkerhetsklass D och E. En negativ inverkan som indelningen av anstalterna kan leda till är att en intagen som placeras på en anstalt med hög säkerhetsklassificering förväntas agera på ett visst sätt. Vilket kan leda till att de intagna påverkas av omgivningen och börjar uppföra sig våldsamt eller liknande. Detta motverkar det brottsförebyggande arbetet och äventyrar säkerheten.¹⁶

2.4 Placering av de intagna

Innan en person tas in på en anstalt utreds personen av placeringsenheten som bland annat granskar om den intagne utgör en säkerhetsrisk. Det tyngsta klientelet som anses utgöra störst säkerhetsrisk placeras på A-anstalter. 7 § lagen om kriminalvård i anstalt redogör för att en intagen i första hand ska placeras på en öppen anstalt om inte placering på en sluten anstalt är nödvändig av säkerhetsskäl. Huvudregeln är följaktligen att en intagen ska placeras på en öppen anstalt. En bedömning görs och i beaktande tas bland annat om den intagna riskerar att avvika från anstalten eller fortlöpa med sin brottsliga verksamhet. Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om placering av dömda i kriminalvårdsanstalt (KVFS 2004:3) redogör för att säkerhetsaspekten måste garantera samhällsskyddet. Vilken säkerhetsnivå en intagen placeras på bör grundas på risken för fortsatt brottslig verksamhet, risken för att den intagne avviker, risken att den intagne är missbrukare samt om den intagne tros utföra någon form av hot eller våld inom anstalten. För att placera en intagen i en sluten anstalt förutsätts att det krävs särskilda bevaknings- och kontrollåtgärder så att den intagna inte rymmer från anstalten eller fortsätter med brottslig verksamhet under anstaltsvistelsen. Även det faktum att en intagen befaras missbruka narkotika eller på något sätt befatta sig med narkotika under anstaltsvistelsen talar för att den intagna ska placeras i en sluten anstalt. Den intagnes behov ska också tas i beaktan. Är den intagne i behov av särskild sysselsättning eller behandling som finns på en specifik anstalt så ska den intagne placeras vid anstalten, även om det inte är nödvändigt av säkerhetsskäl.¹⁷

Då man gör en avvägning mellan två öppna eller två slutna anstalter så framgår det av 7 a § KvaL att om den intagna är i behov av särskild utbildning eller behandling som finns på en anstalt så ska den intagne

¹⁵ SOU 2005:54, s 306-307, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 5-6.

¹⁶ SOU 2005:54, s 308-311.

¹⁷ SOU 2005:6, s 35-36, SOU 2005:54, s 319-322.

placeras på den anstalten under förutsättning att det anses lämpligt. Vidare följer av samma paragraf att placeringen även ska grundas på vad som är ägnat att främja en lämplig planering av frigivningen. Detta innebär att den anstalt som ligger närmast den intagnes bostad är att föredra. Paragrafen är inte uttömmande avseende placering vid två anstalter av samma slag. Denna placering ska grunda sig på en helhetsbedömning av den dömdes situation. Utöver de rekvisiten som regleras i paragrafen ska vid frågan om en sluten anstalt hänsyn tas till säkerhetsklassificeringen. Vidare följer att så fort det inte föreligger hinder av säkerhetskaraktär bör den intagna flyttas till öppnare förhållanden. Det finns särskilda placeringsregler avseende kvinnor, unga och långtidsdömda.¹⁸

Placering på säkerhetsavdelning är den enda placering som är lagreglerad. Av 20 § lagen om kriminalvård i anstalt följer att om en intagen dömts till lägst 2 års fängelse får den intagne hållas avskild från andra intagna om det befaras att han/hon planerar för en rymning eller en fritagning. Detta förutsätter att avskildheten är nödvändig för att hindra att planen sätts i verket. En placering av denna sort kräver också att den intagne är särskilt benägen att fortsätta med brottslig verksamhet av allvarlig karaktär. Beslutet ska omprövas så ofta det finns anledning därtill, dock minst var tionde dag. Det är kriminalvården (tidigare KVS) som fattar beslut om placeringen bör upphävas eller ska fortlöpa. 20 a § lagen om kriminalvård i anstalt föreskriver att om ett förhållande enligt ovan torde fortlöpa under en längre period så kan den intagne placeras på en säkerhetsavdelning. Ett beslut enligt 20 a § ska omprövas en gång i månaden eller så fort det finns anledning därtill. Ett alternativ till placering på en säkerhetsavdelning är placering på en isoleringsavdelning.¹⁹

Kunskapen om de intagna bör nyttjas under hela verkställighetsperioden. Då en intagen riskbedömts och blivit utplacerad på en anstalt med lämplig säkerhet upphör placeringsenhetens arbete. Enligt rymningsutredningens förslag bör man även göra riskbedömningar av de intagna under verkställighetsperioden eftersom de intagnas förutsättningar kan förändras. Detta medför att kriminalvården får en bättre överblick utav säkerhetsriskerna.²⁰

2.5 Analys och egna reflektioner

Trots att inte rymningar från anstalter är kriminaliserade så finns det en hel del disciplinära åtgärder att vidta. Man kan fråga sig om en kriminalisering skulle ha lett till färre rymningar eller om de disciplinära åtgärderna som finns att tillgå är tillräckliga? Jag kommer att behandla denna fråga närmare i kapitel fem, där rymningsstatistik och kriminalvårdens åtgärder sedan rymningarna 2004 presenteras.

¹⁸ SOU 2005:6, s 35-36, SOU 2005:54, s 319-322.

¹⁹ SOU 2005:6, s 36-37.

²⁰ SOU 2005:6, s 140-142.

Det finns goda tankar bakom den nya säkerhetsklassificeringen av anstalterna gällande att rätt fånge ska placeras på rätt plats. Genom intervjuerna jag gjort till detta arbete har jag förstått att placeringen är oerhört viktig för att motverka rymningar. Om en intagen placeras på en anstalt med för låg säkerhet finns det en risk för att den intagne försöker ”ta över” avdelningen. Det som är problematiskt med den nya klassificeringen är att det är svårt att förstå vad det är för skillnad mellan en C- och D-anstalt. Kriminalvården borde arbeta för att få fram tydligare kriterier för de olika säkerhetsklasserna, så att det blir lättare att förstå varför en person placeras på en C-anstalt och inte en D-anstalt. Givetvis förstår man att en C-anstalt är säkrare än en D-anstalt, men man förstår inte exakt vad som skiljer de olika anstalterna åt.

Jag anser att det är bra att en intagen ska placeras så öppet som möjligt då det är ytterst psykiskt påfrestande att sitta frihetsberövad. Därför tycker jag inte att man ska behöva sitta mer slutet än vad ordning och säkerhet kräver. Om en intagen placeras för slutet kan detta kanske leda till att den intagne verkligen vill lämna anstalten och därför ökar antalet rymningar, fritagningar och även gisslansituationer. Detta eftersom de intagna känner sig omotiverat inspärrade och gör allt för att ta sig ut. Dessutom klarar en del intagna av att sitta under relativt öppna förhållanden, vilket är mindre kostsamt än en slutet placering. De personer som kan sitta i en relativt öppen miljö bör göra det. Då kan kriminalvårdens resurser läggas på de mer krävande intagna som fordrar slutet placering.

Kriminalvården har efter rymningarna 2004 utvecklat en ny placeringsenhet som arbetar med att placera de intagna på en anstalt av rätt säkerhetsklass. Då jag gjort intervjuer till detta arbete har placeringsenhetens välfungerande arbete tagits upp som en anledning till att antalet rymningar minskat vid ett flertal tillfällen. Jag kan vidhålla att om placeringsenheten gör bra utredningar av de intagna så kanske detta är något som de borde fortsätta med under verkställigheten, och deras arbete bör då inte avslutas i samband med att den intagne blir utplacerad. Om man hade utfört en kontroll av de intagna exempelvis var tredje månad för att vidrätthålla att de intagna befinner sig på rätt anstalt samt att ingenting har inträffat som medför att de borde omplaceras, hade detta kanske lett till att antalet rymningar sjunkit ännu mer.

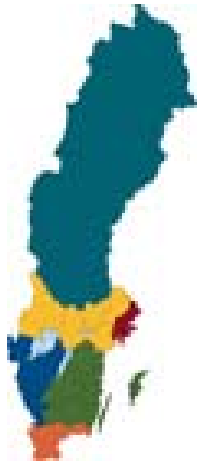
3 Kriminalvårdens organisation ur ett säkerhetsperspektiv

Detta kapitel fokuserar på kriminalvårdens organisation ur ett säkerhetsperspektiv. Kapitlet inleds med en kort redogörelse för hur kriminalvårdens organisation är uppbyggd, resterande del av kapitlet består av en intervju med region syds säkerhetsinspektör, Anders Wallin. Tanken är att intervjun ska ge en inblick i hur säkerhetsarbetet fungerar i praktiken. Detta innebär att Anders Wallin fungerar som en representant för kriminalvårdens säkerhetsarbete, då det inte finns så mycket annan information att tillgå. Anders Wallin har arbetat vid säkerhetsenheten i Norrköping och har en bra inblick i hur kriminalvårdens säkerhetsarbete är uppbyggt. Dessutom har han en väldigt intressant och betydelsefull tjänst för kriminalvårdens säkerhetsarbete som jag vill framhålla i min uppsats.

Kriminalvården bär det yttersta ansvaret för svensk kriminalvård och organisationens främsta uppgift är att verkställa utdömda påföljder. Verkställigheten ska utföras på ett säkert och humant sätt. Kriminalvården är en statlig myndighet, vilket innebär att kriminalvården lyder under riksdagen och regeringen. 2006 gjordes en omorganisering av kriminalvårdens struktur. Tidigare var myndigheten indelad i 35 lokala kriminalvårdsmyndigheter med kriminalvårdsstyrelsen som central förvaltningsmyndighet. I dag är kriminalvården endast en myndighet. Detta ansågs leda till en flexiblare organisation för svensk kriminalvård. Förhoppningsvis kommer omorganisationen att leda till att kvaliteten, rättsäkerheten och kompetensen inom organisationen förbättras. Organisationen är indelad i sex geografiska regioner (se regionskartan på nästa sida). Kriminalvårdens huvudkontor är lokaliserat i Norrköping och inrymmer bland annat säkerhetsenheten. Innan rymningarna 2004 inträffade fanns det enbart en person som arbetade med kriminalvårdens säkerhet. Till följd av rymningarna utökades säkerhetsenheten och omfattar i dag ca 10 personer.²¹

²¹ SOU 2005:6, s 27-30,
Prop. 2004/05:176, s 50 f.

http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_InfoPageGeneral_3531.aspx, 081017, kl 9:20.

- **Region Nord**, kansliort Härnösand
- **Region Mitt**, kansliort Örebro
- **Region Stockholm**, kansliort Sthlm
- **Region Väst**, kansliort Göteborg
- **Region Öst**, kansliort Linköping
- **Region Syd**, kansliort Malmö²²

3.1 Intervju med säkerhetsinspektör Anders Wallin

Varje kriminalvårdsmyndighet ska enligt arbetsordningen ha en säkerhetsinspektör. En säkerhetsinspektör är en kriminalvårdsinspektör med särskild kompetens avseende säkerhet. Syftet med att intervjua Anders Wallin är för att få en bättre bild av kriminalvårdens säkerhetsarbete, särskilt säkerhetsarbetet i region syd, samt få en uppfattning om vad arbetet som säkerhetsinspektör innebär. Intervjufrågorna som användes återfinns i bilaga B.

Anders Wallin har arbetat som en av region syds två säkerhetsinspektörer sedan tre år tillbaka. Dessförinnan arbetade han på säkerhetsenheten vid kriminalvårdens huvudkontor i Norrköping i två år. Region syd omfattar hela Skåne och Blekinge (se regionskartan ovan). I egenskap av säkerhetsinspektör är Wallins närmsta chef regionchefen och en av hans arbetsuppgifter är att bereda frågor åt denna. Han sysslar dessutom med utbildning, budgetberedning, incidentutredningar, beredskap, systematisk brandskyddsutredning, personalutredningar, säkerhetstillsyner med mera. Trots titeln säkerhetsinspektör arbetar inte Anders särskilt mycket med inspektioner, utan snarare rådgivning. Om en anstalt exempelvis ska uppföra ett nytt staket så rådgör anstalten med honom om hur detta utförs på bästa sätt. Hur aktiv Wallin är i ett sådant fall beror lite på vilken enhet det rör sig om. Han menar att förhållningssättet är olika till de olika enheterna.²³

Säkerhetsenheten i Norrköping

Gällande säkerhetsenheten på kriminalvårdens huvudkontor berättar Anders att då rymningarna 2004 inträffade så var det endast en person som arbetade med kriminalvårdens säkerhet. Detta förändrades efter rymningarna och idag arbetar ca 10 personer med säkerhetsfrågor. Säkerhetsenheten förväntas komma med normer avseende kriminalvårdens säkerhet. Varje år brukar man välja att fokusera lite extra på en viss del av säkerheten. 2009 kommer kriminalvården att fokusera extra på den tekniska säkerheten. Att

²² http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_InfopageGeneral_3531.aspx, 081028, kl 14:55.

²³ Intervju med säkerhetsinspektör Anders Wallin, 081025.

säkerhetsrutinerna ska vara så enhetliga som möjligt med hänsyn till anstalternas säkerhetsklass, exempelvis genom att man använder samma operatör för larmsystemen. För närvarande kan olika anstalter ha olika larmoperatörer. Genom att nyttja samma operatör kan kriminalvården få bättre priser på larmtjänsterna, dessutom underlättar det för personal som förflyttas mellan olika anstalter inom kriminalvården om man använder samma system. Säkerhetsenheten utför även säkerhetstillsyn på anstalterna runt om i riket. Vid en säkerhetstillsyn är även de regionala säkerhetsinspektörerna närvarande. Säkerhetsenheten beslutar dessutom om anstalternas säkerhetsklassificering. Utöver säkerhetsenheten är bygggruppen väldigt involverad i kriminalvårdens säkerhet. De senaste åren har det varit en rad byggprojekt inom kriminalvården då nya anstalter och säkerhetsavdelningar har byggts/håller på att byggas, exempelvis Saltvik. För att uppnå bästa möjliga säkerhet vid ny- och ombyggnationerna så samarbetar bygg-gruppen och säkerhetsgruppen.²⁴

Säkerhetsåtgärder sedan rymningarna och fritagningarna 2004

På frågan vilka säkerhetsåtgärder kriminalvården har vidtagit sedan rymningarna 2004 menar Anders att det är svårt att nämna enskilda åtgärder. Han anser att hela kriminalvårdens sätt att arbeta med säkerhet har förändrats. De nyckelhändelser som har påverkat säkerheten är en utveckling av underrättelseverksamheten, en utökad och förbättrad insatsstyrka utifrån en rymning eller fritagning blir aktuell, förbättrad utrustning, införandet av pepparspray inom kriminalvården, den nya säkerhetsklassificeringen av anstalterna, införandet av en placeringsenhet och allmän inpasseringskontroll vid anstalter med säkerhetsklass A-C. Kriminalvården arbetar dessutom med att förändra staben som arbetar på anstalterna. Genom att införa fler chefspositioner strävar man efter att komma ifrån den platta organisation som kriminalvården har idag.²⁵

Dynamisk säkerhet

Kriminalvården har tagit fram en handbok om säkerhet och ordning som används som underlag för organisationens arbete. I boken talar man om dynamisk säkerhet, vilket innebär att en rad förhållningssätt ställs upp som ger en god möjlighet att upprätthålla ordningen och skapa en trygg miljö för såväl de intagna som kriminalvårdens personal. Dynamisk säkerhet kan ställas upp enligt följande modell:

1. Teknisk och fysisk säkerhet	2. Lagar, förordningar, föreskrifter och instruktioner
3. Personalens relation till klienten	4. Personaltillgång/tillgänglighet

²⁶

Säkerheten vid Kirsebergsanstalten

²⁴ Intervju med Anders Wallin 081025.

²⁵ Intervju med Anders Wallin 081025.

²⁶ SOU 2005:6, s 38, Intervju med Anders Wallin 081025.

Den dynamiska säkerheten utnyttjas på olika sätt vid olika anstalter. Kirsebergsanstalten har egentligen inte ett tillräckligt kraftfullt skalskydd och tillräcklig teknisk säkerhet för att utgöra en anstalt av säkerhetsklass C. Det som medför att anstalten ändå får denna säkerhetsklassificering är den höga personalnärvaron som gör att anstalten kan klara av ett svårare klientel. Anstaltens avdelningar är nämligen byggda som korridorer med celler på båda sidorna. I ena änden av korridoren håller personalen till och har kontroll över de intagna. Fängelset är byggt enligt Philadelphia-modellen som syftade till enskildhet och att de intagna skulle sitta i sin cell. Man har med tiden arbetat för lite mer gemensamhet på anstalten. När de intagna får ett ansikte på personalen är det mindre risk för att de skadar dem. Om man däremot ser på Kumla och Hall som är A-anstalter så har anstalterna mycket välutvecklade skalskydd och den tekniska säkerheten är generellt mycket god. Däremot är personalens närvaro bland de intagna inte särskilt hög i jämförelse med exempelvis Kirsebergsanstalten.²⁷

Om man besöker Kirsebergsanstalten kan man ifrågasätta varför den är placerad i ett bostadsområde bredvid en skola och en idrottsplats. Anstalten är dock från 1914 och då saknades all denna bebyggelse.²⁸

För ca 10 år sedan i slutet av 1990-talet rymde en holländare från Kirsebergsanstalten. I början på 1990-talet förstärktes anstaltens fasad med metall. Metallen beklädde i princip hela fasaden utom precis där rymlingen var placerad. Detta gjorde att han kunde gräva sig genom anstaltsväggen med ett bestick.²⁹

Säkerheten vid Fosieanstalten

Anstalten har ett väl förankrat säkerhetsresonemang. Anstalten är indelad i en allmän del och en stöddel som tar sig an ett klientel som behöver extra stöd under anstaltsvistelsen. Den allmänna delen har ett väldigt besvärligt klientel med mycket yngre intagna. Stöddelen har även den ett mycket svårt klientel med intagna som bland annat har problem med utagerande personlighetsstörningar. Trots detta är stöddelen väldigt säker. Anstalten är byggd under den tidsperiod då kriminalvården satsade på att de intagna skulle ha nära hem och man ville utnyttja de samhällsliga resurserna. De flesta anstalterna hamnade i industribyar exempelvis Ystadanstalten och Fosieanstalten.³⁰

Säkerheten vid Tygelsjöanstalten

Anders Wallin anser att Tygelsjöanstalten är en välfungerande öppen anstalt. Anstalten byggdes under den tidsperiod då man ansåg att anstalterna skulle ligga i en naturlig miljö eftersom detta bedömdes ha en behandlande verkan på de intagna. De intagna skulle vistas på landet och arbeta där, för att rehabiliteras på bästa sätt.³¹

²⁷ Intervju med Andres Wallin 081025.

²⁸ Intervju med Anders Wallin 081025.

²⁹ Intervju med Anders Wallin 081025.

³⁰ Intervju med Anders Wallin 081025.

³¹ Intervju med Anders Wallin 081025.

Beredskapsplaner

Av KVS föreskrifter och allmänna råd om beredskapsplanering för åtgärder i händelse av våld, hot om våld eller andra allvarliga incidenter (KVVAF 2000:7) framgår att de lokala myndigheterna ska upprätta en beredskapsplan för varje enhet. Denna beredskapsplan ska bland annat omfatta åtgärder vid rymningar direkt från anstalt, fritagningar och gisslansituationer. Beredskapsplanen ska grundas på lokala förutsättningar till exempel antal intagna och anstaltens säkerhetsklassificering. Beredskapsplanen ska inövas minst en gång per år, övningarna har dock inte gjorts en gång per år vid samtliga anstalter. Wallin poängterar att det är ytterst viktigt att anstalterna övar i enlighet med beredskapsplanen för att vara förberedda utifall en rymning eller en fritagning skulle bli aktuell.³²

Gisslansituationer och förhandlare

Kriminalvården har varit orolig för att antalet gisslansituationer ska öka då man fokuserat på att motverka rymningar och fritagningar. De intagna blir då desperata och söker nya vägar ut ur anstalterna. Detta har hittills inte utgjort något större problem. Det finns särskilt utbildade förhandlare inom kriminalvården. Dessa kan komma väl till pass vid till exempel gisslansituationer. Förhandlarna har blivit utbildade av polisens nationella insatsstyrka. Kriminalvården håller för närvarande på att utbilda egna instruktörer inom förhandling. Det finns omkring 150 förhandlare inom kriminalvården som är placerade på de lokala myndigheterna runt om i landet.³³

Kriminaliseringsfrågan

Huruvida rymningar bör kriminaliseras eller inte är en fråga som Wallin är kluven över. Att vilja rymma är enligt honom ett friskhetstecken hos de intagna. Människan är i behov av frihet och det är normalt att man vill rymma utifall att någon tar ifrån en person friheten. Rymningarna bestraffas även om det inte sker straffrättsligt så genom kriminalvårdens disciplinära åtgärder. En intagen som har rymt har svårare att få permissioner, den villkorliga frigivningen kan senareläggas och en risk för omplacering till en anstalt med högre säkerhetsklassifikation finns. Avslutningsvis kan sägas att Anders Wallins anser att en av de viktigaste faktorerna för att motverka rymningar är att placera rätt fånge på rätt plats.³⁴

3.2 Analys och egna reflektioner

Att kriminalvården tidigare inte prioriterat säkerhetsfrågor är oacceptabelt. Säkerheten är inte bara viktigt för allmänheten, utan för personalen på anstalterna samt de medintagna. Att skylla på bristande ekonomiska resurser är alltså ett argument som enligt min mening inte håller gällande den typ av verksamhet som kriminalvården bedriver. Det handlar om att omprioritera

³² SOU 2005:6, s 38-39.

³³ SOU 2005:6, s 40-41.

³⁴ Intervju med Anders Wallin 081025.

kapitalet som finns. Efter rymningarna 2004 har man utökat antalet anställda som arbetar med säkerhetsfrågor från en person till ca tio personer. Detta är ett steg i rätt riktning och det påvisar att kriminalvården satsar på att förbättra säkerheten.

Under intervjun med Anders Wallin fick jag reda på att kriminalvården har ändrat hela sitt säkerhetstänkande, vilket jag tror var ett måste för att få bukt med problematiken. Då det enligt rymningsutredningen inte fanns några brister i regelverket, utan att den fallerande delen grundade sig på bristande rutiner samt personalens inställning till sitt arbete, tror jag att hela organisationen måste omstruktureras för att komma till rätta med dessa problem. Detta för att påvisa att säkerheten är en avgörande faktor i en organisation som kriminalvården. Då en ny generaldirektör tillsattes efter rymningarna 2004 var hans främsta uppgift att lösa säkerhetsproblematiken.

Avseende beredskapsplanerna och inövningen av dessa har det tidigare framkommit att alla anstalter inte övat in sina beredskapsplaner. Detta är oacceptabelt, eftersom det egentligen är det enda sättet för personalen att förbereda sig för en situation som brand, rymningar eller fritagningar. På de anstalter som jag besökte i Malmö verkade det som om man faktiskt regelbundet övade in sina beredskapsplaner. ("Malmöanstalterna" behandlas i kapitel sju.) De menar att de övar regelbundet, men att de alltid kan öva mer, för att vara bättre förberedda inför allvarliga situationer. Det är dock väldigt kostsamt med dessa övningar och det blir därför en fråga om anstaltens resurser för det angivna ändamålet. Förhoppningsvis har inövning av beredskapsplanen förbättrats inom hela organisationen, då kriminalvården tryckt hårt på detta problem.

4 De fyra rymningarna/fritagningarna 2004

Detta kapitel redogör för de fyra omtalade rymningarna och fritagningarna som skedde 2004. Tanken är att läsaren ska få en inblick i vad som faktiskt hände. Rymningarna var väldigt omtalade och omskrivna i media, men ibland förvrängs sanningen. I det här kapitlet vill jag redogöra för incidenterna i enighet med SOU 2005:6. Genom att få en redogörelse för hur de fyra rymningarna gick till väga, är det lättare att förstå hur kriminalvården har arbetat med säkerheten för att motverka rymningar och fritagningar efter incidenterna. En del av de åtgärder som kriminalvården har vidtagit de senaste åren har direkt samband med de fyra rymningarna. De åtgärder som vidtagits presenteras i kapitel fem.

4.1 Kriminalvårdsanstalten Kumla

Den 18 januari 2004 fritogs D M, N R och B R från säkerhetsavdelningen på kriminalvårdsanstalten Kumla. Säkerhetsavdelningen har plats för sex intagna och den aktuella kvällen arbetade fem vårdare. Avdelningen består av en korridor med bostadsrum och ett gemensamt kök. Till avdelningen hör också en promenadburen som är försedd med stängsel och nättak. De tre som fritogs befann sig i promenadburen utan närvaro från vårdare, då rutinerna inte krävde detta. Anstaltens skalskydd består av två yttre staket och en mur. Mellan muren och promenadburen finns ytterligare ett staket.³⁵

Kring 18-tiden utlöstes brandlarmet från ett bastuaggregat. Då räddningstjänsten var på väg intog kriminalvården sina positioner och utförde sina uppgifter till följd av brandlarmet. Samtidigt som brandlarmet gick körde en bil upp i höjd med anstalten och två personer klev ur. Exakt 18.03 började de två personerna att angripa det yttre stängslet med ett kapvertyg för att sedan arbeta sig inåt. Då personerna tagit sig genom de två yttre staketerna på väg in emot muren gick det första radarlarmet. Detta larm utlöses i fall någon passerade de två yttre staketerna. Personalen i vakten kopplade samman larmet med räddningstjänstens närvaro på anstalten och det var ingen som såg fritagarna på monitorerna. Muren bestogs med hjälp av en stege och en av fritagarna stannade kvar uppe på muren och höll vakt. Den andra fritagaren tog sig igenom det inre staketet och det var först när larmet till följd av intrång på det inre staketet utlöstes som kriminalvårdens personal upptäckte fritagarna på monitorerna. Detta trots att de har varit fullt synliga på monitorerna i flera minuter. Vakten larmade både internt och till polisen. Kriminalvårdens personal beordrades att inte ingripa då fritagarna var beväpnade. Promenadburens stängsel kapades och de tre fångarna

³⁵ SOU 2005:6, s 65, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 6.

avlägsnade sig tillsammans med fritagarna. De lämnade anstalten i bil 18.16, det hela var alltså över på ca en kvart. Fångarna greps några dagar efter fritagningen.³⁶

Efter att en sådan allvarlig händelse har inträffat ska en utredning göras i enlighet med kriminalvårdens administrativa föreskrifter. En incidentrapport (dnr 55-2004-3515) genomfördes. I rapporten konstaterades att trots att Kumla är en av landets säkraste anstalter så är skalskyddet inte tillräckligt kraftfullt för att motverka fritagningar. Skalskyddet är anpassat för att hindra att intagna rymmer inifrån anstalten på eget bevåg, men är inte anpassat för fritagningar med hjälp utifrån. Skalskyddet måste förstärkas för att förhindra denna typ av rymningsförsök och göra inbrytningsprocessen mer tidskrävande. I rapporten talar man om att förbättra det tekniska övervakningssystemet, att förse stängslen med mer taggtråd, samt att bygga promenadburen i ett kraftigare material med eventuellt insynsskydd. Vistelsen i promenadburen har skett på fasta tider samt utan direkt personnärvaro. Förslagsvis skall vistelsen ske på slumpmässiga tider med närvarande personal. Personalen måste vistas mer på säkerhetsavdelningen. De uppskattar att de vistades där ca 1,5-2 timmar på dagen för fritagningen. Personalens bristfälliga närvaro har underlättat planering av fritagningen. Hur planeringen har gått till råder det osäkerhet om, men man misstänker kodade telefonsamtal, kodade brev samt obevakade besök har gjort fritagningen möjlig. Möjligheterna till kontakt med omvärlden och i synnerhet med familj och vänner måste därför skärpas samt kontrolleras på ett bättre sätt. Sammanfattningsvis kan sägas att ett förbättrat skalskydd samt skärpta rutiner hade kunnat förhindra fritagningen.³⁷

4.2 Kriminalvårdsanstalten Hall

Den 27 juli 2004 rymde T O B, D M, M A och A S från observationsavdelningen på kriminalvårdsanstalten Hall. Avdelningen består av två korridorer som skiljs åt genom en dörr. Denna var vid tidpunkten för rymningen olåst. I anslutning till avdelningen finns ett låst vaktrum som är obemannat kvälls- och nattetid. De intagna spenderar dagarna i sina bostadsrum, med undantag för enskilda vistelser i promenadbur.³⁸

Strax före midnatt bad en av de intagna på observationsavdelningen om en huvudvärkstablett. Då avdelningen var obemannad kvälls- och nattetid var det centralvakten som ansvarade för avdelningen och skötte liknande ärenden. Två vårdare gick till avdelningen för att lämna tablett då det mötte T O B utanför sitt rum med ett skjutvapen. T O B tvingade in vårdarna på sitt rum, slog sönder signalutrustningen, tog deras nycklar och

³⁶ SOU 2005:6, s 65- 67, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 6.

³⁷ SOU 2005:6, s 67-71, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 7.

³⁸ SOU 2005:6, s 71-72, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 7.

låste in dem i cellen. T O B gick sedan och låste upp bostadsrummen till de andra tre rymningarna. Även D M hade skjutvapen. En eller två män mötte upp dem vid centralvakten med bil. De stötte på vissa komplikationer men kunde slutligen lämna anstalten efter att de med vapenhot och våld tvingat personalen i centralvakten att öppna grindarna till anstalten. Rymningarna kunde gripas efter några dagar på fri fot.³⁹

Stora delar av incidentrapporten är sekretessbelagd. Av den offentliga delen framgår att rymningen berodde på att en cell hade lämnats öppen samt att två skjutvapen och en mobiltelefon har smugglats in i anstalten. Personalen har i högsta grad brustit i rutinerna på observationsavdelningen. Personalen har i detta fall haft en avgörande roll för att rymningen skulle bli genomförbar. Följande dag ställdes alla besök in och all telefonkontakt förbjöds för de intagna på avdelningen. Hela personalstyrkan på observationsavdelningen samt på avdelningen för särskilt krävande intagna byttes ut. Ansvar för att personalen på avdelningen haft bristfälliga rutiner samt avvikit från rutinerna läggs på kriminalvårdsinspektören och samordnaren för avdelningen. Att personalen på avdelningen dessutom var ung och hade bristfällig kompetens är något som har underlättat rymningen. Då avdelningen är väldigt lyhörd har de intagna haft möjlighet att kommunicera med varandra trots att de varit inlåsta i sina bostadsrum.⁴⁰ Sammantaget kan sägas att korrupt personal, bristfälliga rutiner samt dåliga lokaler har gjort rymningen genomförbar.

4.3 Kriminalvårdsanstalten Norrtälje

T P, M T och B B fritogs från Norrtäljeanstalten den 4 augusti 2004. Kring 17.00 hade de intagna kiosktid, vilket innebar att de hade möjlighet att gå och handla i kiosken. Denna är belägen i närheten av anstaltens huvudentré på rastgården. Området är dock avskilt från entrén genom ett stängsel. Kiosktiden var placerad vid samma tidpunkt varje vecka.⁴¹

Klockan 17.20 anländer två bilar till anstalten. En person ställer en europapall på högkant mot anstaltens port och en av bilarna kör sedan in i pallen och forcerar porten. En beväpnad fritagare ställer sig vid porten, medan den andre springer in på anstaltsområdet. Personen springer fram till stängslet som skiljer kioskområdet från entréområdet och skär upp stängslet med ett motordrivet verktyg. De tre intagna beger sig mot det uppskurna stängslet. Fritagarna och de intagna lämnar anstalten i en av bilarna. Hela händelseförloppet tog ca 90 sekunder. De intagna greps efter några dagar på fri fot.⁴²

³⁹ SOU 2005:6, s 72-73, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 7-8.

⁴⁰ SOU 2005:6, s 73-76,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 8.

⁴¹ SOU 2005:6, s 77, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 8.

⁴² SOU 2005:6, s 77-78, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 8-9.

I kriminalvårdens incidentrapport konstateras att anstalten behöver förbättra huvudingången med ny port och inpasseringshinder. Kriminalvården menar att Norrtäljeanstaltens skalskydd kan motstå rymningar, men inte fritagningar. Det är viktigt att besluta vilken säkerhetsklass fängelset ska ha. På senare tid har anstalten haft ett väldigt tungt klientel, kanske för tungt för sin säkerhetsklass. Anstalten har dessutom under 2004 haft planerade och även påbörjade fritagningar och rymningar. Kännedom fanns om att kiosken var placerad för nära huvudingången och i rapporten ifrågasätts varför man inte åtgärdat detta. Fritagningen har troligen planerats genom en insmugglad mobiltelefon. Fritagningen hade säkerligen varit möjlig att genomföra även utan mobiltelefon, då kiosktiden var belagd på samma tid varje vecka och de intagna hade möjlighet att ta sig mycket nära huvudingången till anstalten. Kiosktiden bör variera från vecka till vecka och kiosken bör omplaceras.⁴³

4.4 Kriminalvårdsanstalten Mariefred

T J och Å M var placerade på Mariefredsanstalten paviljong fyra. Strax innan 20.00 den 23 september 2004 kallade T J på vårdaren CW, strax därefter hörde övrig personal skrik. T J hade tvingat ner CW på rygg med hjälp av en kniv från köksutrustningen. T J skriker att de ska öppna dörren till anstalten, samtidigt som Å M tar vårdaren A J som gisslan och hotar honom med delar från en sax. Dörren till paviljong fyra öppnas och rymlingarna beger sig mot centralvakten med de två vårdarna som gisslan. En annan vårdare försöker att ingripa men ger snart upp efter att rymlingarna hotar att skada gisslan. Även centralvakten öppnar grindarna för de intagna då de inte vill att någon skall komma till skada. Då de gick genom slussen som leder ut från anstalten passerade de en bil tillhörande en entreprenör som utförde ett arbete på fängelset. T J tvingade till sig nycklarna till fordonet och de körde ifrån platsen med en av vårdarna som gisslan. Personal från anstalten körde efter för att se om de släppte av gisslan någonstans på vägen, men fann varken vårdaren eller bilen. Vårdaren återfanns ett dygn efter incidenten då han flytt från rymlingarna. Rymlingarna greps en tid därefter.⁴⁴

I incidentrapporten fick anstalten kritik för att inte personalen blivit utbildad och utfört övningar gällande eventuella gisslantagningar. Vid så allvarliga situationer måste en väl utarbetad beredskapsplan som samtliga känner till, ligga till grund för personalens handlande. Givetvis är gisslansituationer mycket ovanliga och svåra att förbereda sig på, men beredskapen var i detta fall obefintlig. Ingen enskild person kan klandras för sitt beteende. Kritik har riktats mot att en bil placerats i slussen. I rapporten talar de om hur viktigt det är att vinna tid vid liknande situationer och att man borde ha fokuserat mer på detta, så att polisen hade haft möjlighet att komma till

⁴³ SOU 2005:6, s 78-80, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 9.

⁴⁴ SOU 2005:6, s 80-81, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 9

platsen. En diskussion har också förts om i fall T J som är dömd till livstidsfängelset varit placerad på en anstalt med för låg säkerhet.⁴⁵

⁴⁵ SOU 2005:6, s 82-85,
Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 10.

5 Åtgärder, förslag, påpekanden och förändringar sedan rymningarna 2004

Detta kapitel syftar till att redogöra för de åtgärder, förslag, påpekanden och förändringar som gjorts sedan rymningarna 2004. Kapitlet syftar inte till att vara heltäckande utan berör de faktorer som enligt min mening varit betydelsefulla. Genom kapitlet hoppas jag att läsaren ska förstå hur pass allvarliga de fyra rymningarna 2004 var, och vilka övergripande förändringar de lett till inom hela kriminalvårdens organisation. Kapitlet åsyftar att besvara min andra fråga i arbetet, nämligen vilka åtgärder som har vidtagits sedan rymningarna 2004 och om dessa åtgärder är tillräckliga eller om man borde kriminalisera rymningar? Åtgärderna är av skiftande karaktär och omfattar bland annat skalskyddet, den tekniska övervakningsutrustningen, rutiner och uppbyggnad av en ny säkerhetsanstalt.

5.1 Kriminalvårdens säkerhetsarbete

Kriminalvården har tidigare inte prioriterat säkerhetsfrågor särskilt högt. Vid tiden för de fyra rymningarna fanns det endast en person som på heltid arbetade med säkerhetsfrågor. Efter rymningarna har man utökat antalet personer som arbetar med säkerhetsfrågor. Anledningen till att säkerheten har kommit i skymundan kan vara att ingen rymt från en säkerhetsavdelning sedan 1991-års rymning från Kumlaanstalten. Troligen har kriminalvården utgått från att de säkerhetsåtgärder som vidtagits varit tillräckliga. Kriminalvården menar också att de ekonomiska resurserna har gjort att säkerhetsfrågor inte kunnat prioriteras. Då klientelet på anstalterna förändrats, brottsligheten tagit nya former och personalen uppenbarligen kan utgöra en säkerhetsrisk, är det viktigt att Kriminalvården följer med i denna utveckling.⁴⁶ Säkerhetsarbetet åren innan rymningarna har inriktats på att hindra att intagna rymmer inifrån anstalterna. Detta arbete har varit framgångsrikt då antalet rymningar minskat kraftigt de senaste åren. De intagna har då sökt nya vägar ut ur anstalterna och det är troligen därför som antalet fritagningar ökat samt att korrupt personal inom kriminalvården blivit vanligare. Även gisslantagningar har blivit vanligare förekommande. De farligaste med de nya tillvägagångssätten är att både anställda och medintagna utsätts för fara.⁴⁷

Även rutinerna måste ses över på anstalterna eftersom dessa är grunden till att många rymningar varit genomförbara. Ett alternativ skulle vara att inrätta

⁴⁶ SOU 2005:6, s 27-28, 109-110,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 10-11.

⁴⁷ SOU 2005:6, s 116-117,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 10-11.

parallella säkerhetssystem där en vårdare utför en rutin, exempelvis låser alla celler, och en annan vårdare kontrollerar att rutinen blir rätt utförd. Detta hade kunnat motverka exempelvis rymningen från Hall. Man bör ha samma rutiner på de olika anstalterna, och ett informationsutbyte avseende hot mot säkerheten och de intagnas nya försök att ta sig ut ur anstalterna bör ske. En tydligare central styrning med klara föreskrifter och riktlinjer eftersökes.⁴⁸

5.2 Skalskyddet och den tekniska övervakningen

En av kriminalvårdens viktigaste uppgifter är att förhindra rymningar/fritagningar från anstalter. Aspekter som är väldigt viktiga är anstaltens geografiska läge, den byggnadstekniska utformningen, teknisk övervakningsutrustning, rutiner och personalsäkerhet.⁴⁹ Skalskyddet på landets fängelser är under uppdatering och likaså den tekniska övervakningsutrustningen. Skalskyddet måste vara anpassat för att förhindra eller fördröja rymningar med hjälp utifrån. Dagens kraftfulla verktyg och maskiner måste beaktas. Stängsel i kraftiga material med taggtråd ska användas och murar byggas för att skydda insynen. Vid fritagningen från Kumla kunde fritagarna skära upp kraftfulla stängsel på några sekunder med verktyg som går att köpa på vanliga byggvaruhus. Vid incidenten på Kumlaanstalten framgår det tydligt att personalen utgör en viktig del av skalskyddet. Den personal som arbetar i centralvakten måste ha ett utpräglat säkerhetstänkande och god kunskap om säkerhetsutrustningen. Arbetsuppgifterna måste fördelas för att minska risken för intrång. Personalen som arbetade i centralvakten på Kumla kvitterade larmet fyra gånger utan att granska det närmare, fritagarna syntes på monitorerna i flera minuter innan de upptäcktes. De menade att de trodde att larmet hade samband med brandlarmet och att larmet dessutom ofta utlöses av djur som kommer för nära anstalten. Denna inställning till säkerhetsarbete på en av landets säkraste anstalter är oacceptabel. Detta indikerar på att personalen har brister i sitt säkerhetstänkande. Ett brandlarm kan vara undanmanöver för att kunna genomföra en rymning eller en fritagning, vilket personalen borde ha haft i beaktan.⁵⁰

5.3 Otillåten kommunikation och allmän inpasseringskontroll

Rymningarna från Kumla, Hall, och Norrtälje blev genomförbara på grund av kommunikation mellan de intagna och medhjälpare på utsidan. Kontakterna har troligen skett genom insmugglade mobiltelefoner, obevakade besök och/eller kodade brev. Insuggling av mobiltelefoner är särskilt svårt att upptäcka. De kastas över fängelsemurarna, smugglas in vid besök och liknande. Utrustning som stör all mobiltrafik är ett sätt att

⁴⁸ SOU 2005:6, s 199-125.

⁴⁹ SOU 2005:54, s 308,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 11.

⁵⁰ SOU 2005:6, s 67-71, 160-162,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 11.

motverka den otillåtna kommunikationen mellan de intagna och omvärlden. Denna utrustning har införts på ett antal anstalter i riket. Det problematiska är att de intagna kommer på nya sätt att kommunicera med varandra. Därför är det viktigt med hårdare bevakning då de intagna har besök samt minska kontakten med andra medintagna vid behov. För att hindra att otillåtna föremål tas in på anstalterna har man 2004 infört regler om allmän inpasseringskontroll på vissa anstalter. Reglerna återfinns i 29 § KvaL och omfattar anställda, hantverkare, studiebesök och andra som av någon anledning vill bereda sig tillträde till anstalten. Reglerna minskar förmodligen trycket gentemot anställda och närstående att föra in otillåtna föremål då de intagna vet att det är lönlöst. Denna åtgärd har fungerat bra och man har upptäckt färre mobiltelefoner och otillåtna föremål inne på anstalterna. Att granskning av personal, hantverkare och besökare innan de beträder anstaltsområdet lett till att färre otillåtna föremål hittats, tyder på att dessa grupper bidragit till att en stor del av de otillåtna föremålen kommit in på anstalterna.⁵¹

5.4 Visitation av bostadsrum

Visitation av bostadsrum regleras i kriminalvårdens föreskrift (KVFS 2005:2) 4 kapitlet 22-23 §§. Av föreskriften följer att bostadsrummen ska kontrolleras efter behov så att ordning och säkerhet bibehålles. Visitationen ska omfatta kontroll av säkerhetskaraktär, de hygieniska förhållandena, den intagnas personliga tillhörigheter samt tecken på skadegörelse.⁵²

Visitationen av de intagnas bostadsrum har missköts på grund av tidsbrist och personalbrist. Detta kan leda till att de intagna har otillåtna föremål i sina bostadsrum som kan möjliggöra en rymning eller fritagning. För att motverka att personalen slarvar med visitationer kan man exempelvis införskaffa ett system som kräver att personalen ska lämna en identifieringskod när de beträder ett bostadsrum. Koden ska inte gå att ange förrän man är i den intagnes bostadsrum, vilket förhoppningsvis leder till att personalen blir bättre avseende denna rutin.⁵³

5.5 Personalen

Kriminalvården genomsyrades vid tidpunkten för rymningarna av brister i ledning, utbildning och handledning. Det svaga ledarskapet har lett till att det har varit långt mellan beslut och verkställighet. Att korrupt personal blir vanligare inom kriminalvården beror som tidigare nämnts troligen på att de intagna söker nya vägar ut ur anstalterna, och därför försöker muta kriminalvårdens personal. Vid fritagningen från Hall hade personalen en avgörande roll för genomförandet. Personalen gjorde sig inte bara skyldig till brott, utan utsatte kollegor och allmänheten för fara. Att även personalen

⁵¹ SOU 2005:6, s 162-165,

SOU 2005:54, 561-565,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 11-12.

⁵² SOU 2005:54, s 551.

⁵³ SOU 2005:6, s 163-165.

kan utgöra en säkerhetsrisk är något som kriminalvården upptäckt i samband med rymningarna/fritagningarna 2004.⁵⁴ För att motverka att fler händelser av detta slag inträffar har kriminalvården bland annat vidtagit följande åtgärder: Större noggrannhet vid rekrytering av personal, inga vikarier får arbeta på säkerhetsavdelningar, minska antalet vikarier i stort och ny säkerhetsklassning av personal. Nyligen har man infört krav på att varje person som ska arbeta inom kriminalvården ska företa en grundläggande kriminalvårdsutbildning för att öka säkerhetstänkandet och kompetens i stort. Utbildningen består av tre delar:

1. Tre veckors central kriminalvårdsintroduktion, varav två veckor utgörs av en säkerhetsutbildning som hålls av den lokala kriminalvårdsmyndigheten. Denna utbildning omfattar bland annat regelverk, rutiner och etniska aspekter.
2. Höskolekurs på 15 högskolepoäng i samhälls- och beteendevetenskap
3. 14 veckors kriminalvårdsspecifik utbildning.⁵⁵

Kriminalvården har arbetat för att bli en ”platt” organisation utan så många olika chefsnivåer. I dagsläget är det kriminalvårdsinspektören som är chef över anstaltens dagliga verksamhet och chef över honom/henne är kriminalvårdschefen. Utöver dessa två chefsnivåer är resterande personal på anstalterna kriminalvårdare. Kriminalvårdsinspektören är som chef för den dagliga verksamheten ofta betungad med administrativa uppgifter. Detta leder till att ledarskapet saknas på avdelningarna. Följaktligen får kriminalvårdarna själva fatta beslut som kriminalvårdsinspektören egentligen borde fatta. Av de fyra rymningarna framgår tydligt att cheferna behövs på avdelningarna för att se till så att rutinerna följs samt att ingen olämplig kontakt sker mellan vårdarna och de intagna. Kriminalvårdsinspektörernas bristfälliga närvaro på avdelningarna är något som kriminalvården har uppmärksammat.⁵⁶ En lösning på detta allvarliga problem krävs, eventuellt en omorganisation av kriminalvårdsstaben.

Även kriminalvårdarna vistas för lite ute på avdelningarna. Särskilt på de avdelningarna med förhöjd säkerhet är det vanligt att personalen övervakar avdelningarna från tv-monitorer i separata vaktrum. Om de intagna kan prata och umgås med varandra på avdelningarna utan personalens fysiska närvaro utgör det en säkerhetsrisk. De intagna kan då lättare planera rymningar, fritagningar eller annan verksamhet av brottslig karaktär samt ta över och styra på avdelningarna. Personalens närvaro bland de intagna är ytterst viktig. Personalen lär sig att känna av om någonting inte är som det ska på avdelningen. Dessutom får personalen en relation med de intagna och de intagna får ett ansikte på personalen, vilket ofta medför att de får svårare

⁵⁴ SOU 2005:6, s 149-151,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 12.

⁵⁵ http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_NewsArticle.aspx?id=2956, 081112, kl 10:55.

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 12.

⁵⁶ SOU 2005:6, s 157-158.

att skada personalen. Sammantaget kan sägas att personalnärvaron på avdelningarna måste öka, både avseende kriminalvårdsinspektörerna och kriminalvårdarna.⁵⁷

5.6 Antalet säkerhetsplatser

Då den organiserade brottsligheten ökar och antalet långtidsdömda blir fler är det viktigt att det finns tillräckligt många säkerhetsplatser. Gällande rymningarna från Norrtälje-, och Mariefredsanstalterna ifrågasattes om rymningarna inte placerats på anstalter med för låg säkerhet. Det är viktigt att de intagna placeras i rätt säkerhetsklass så att de inte "tar över" avdelningen, vilket är vanligt förekommande genom hot och mutor. Det är också viktigt att det finns säkerhetsavdelningar på skilda orter så att man vid behov kan förflytta intagna. Två intagna kan behöva skiljas åt av olika anledningar, till exempel gängmedlemmar som annars skulle planerar nya brottsliga upptåg, eller intagna tillhörande två motstridiga gäng, så att de inte skadar varandra.⁵⁸

5.7 Saltvik

På anstalten Saltvik i Härnösand håller man på att bygga en ny säkerhetsavdelning som en "anstalt i anstalten", för att ta sig an det allt tyngre klientelet.⁵⁹ Anstalten syftar till att inrymma de fångar som riskerar att fortsätta med brottslig verksamhet, avvika från anstalten eller i övrigt behöver särskilda arrangemang av säkerhetskaraktär. Målgruppen är enligt kriminalvården långtidsdömda män som kan definieras genom ytterligare tre punkter:

1. förhöjd risk för våldsamma rymningar och fritagningar
2. våldsbenägenhet eller andra allvarliga ordningsstörningar, och
3. hög risk för fortsatt grov brottslighet under verkställigheten där kontakten med omgivningen är extra viktig att begränsa.⁶⁰

De tilltänkta är ofta yrkeskriminella med ett gott kontaktnät av personer som är villiga att hjälpa till vid en eventuell fritagning. De har ofta goda ekonomiska resurser och många lider av någon form av psykisk störning. Saltviks "anstalt i anstalten" är för närvarande under uppbyggnad och kommer att inrymma 12-18 personer. Saltvik har den holländska säkerhetsanstalten Vught som modell.⁶¹

⁵⁷ SOU 2005:6, s 158-159.

⁵⁸ SOU 2005:6, s 128,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 12-13.

⁵⁹ <http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV.NewsArticle.aspx?id=2789>, 081112, kl 11.00,

Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 12-13.

⁶⁰ SOU 2005:6, s 88-90.

⁶¹ SOU 2005:6, s 88-90,

Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson 081020.

5.8 Säkerhetsanstalten Vught i Holland

Fängelset är byggt av tyskarna under andra världskriget och är egentligen en anstalt för intagna med psykiska problem. 1993 byggdes High Security Unit som en anstalt i anstalten vid fängelset Vught, eftersom man hade haft problem med rymningar och smuggling. Ingen vet var säkerhetsanstalten är placerad på det stora anstaltsområdet. Kriminalvårdsinspektör Micael Johansson som är verksam vid Fosieanstalten i Malmö är en av få personer som har varit och besökt anstalten Vughts säkerhetsanstalt. Vid Johanssons besök på anstalten kördes han till säkerhetsanstalten i en bil med tonade rutor så att han inte kunde lokalisera var på området anstalten är placerad. Det finns 24 platser på säkerhetsanstalten, dessa är uppdelade i fyra avdelningar med sex platser på varje avdelning. Placeringen på High Security Unit ska endast avse kortare perioder av den intagnes straff. Den längsta placeringen på säkerhetsanstalten hittills är sex år. Om de intagna ska förflyttas inom anstalten sker detta alltid med handfängsel och två vårdare. Fängelsecellerna kan bara öppnas av två vårdare, besöken är noggrant bevakade och det finns tydliga restriktioner för hur ett besök ska gå till. Det finns rutiner avseende allt och säkerheten kommer alltid i första hand. Anstalten har endast fönster i taket för att de intagna inte ska kunna lokalisera anstaltens placering. Personalen arbetar bara här under en viss period, eftersom det är en ytterst psykiskt påfrestande miljö att arbeta i. Säkerhetsanstalten Vught har alltså ytterst högt säkerhetstänkande både avseende rutinerna och verksamhetens lokaler. Ingen har hittills rymt från anstalten.⁶²

Rymningarna/fritagningarna mellan åren 1999-2004 hade en tendens att öka. 2005 vände trenden drastiskt trots att man inte kriminaliserat rymningar.⁶³ Detta är troligen en följd av de åtgärder som kriminalvården vidtagit efter rymningarna 2004.

5.9 Analys och egna reflektioner

Rymningarna/fritagningarna 2004 fick regeringen och kriminalvården att inse att säkerhetssystemet innehöll brister och att det var tid för förändring. Den säkerhetsreglering som fanns tog sikte på att hindra att en intagen rymmer inifrån anstalten. Risken för att de intagna får hjälp utifrån hade inte beaktats. Det är beklagligt att så allvarliga händelser var tvungna att inträffa för att arbetet med säkerheten på landets anstalter skulle ta fart. Säkerhetsarbetet måste fortlöpa kontinuerligt då de intagna konstant letar efter nya vägar ut i friheten. Att skalskydden på många anstalter runt om i landet bör förbättras är någonting som kriminalvården är medvetna om och arbetar successivt för att förbättra.

⁶² Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson 081020, SOU 2005:6, s 103-105.

⁶³ http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_InfoPageGeneral_4881.aspx, 081112, kl 11.20, Rymningar från anstalter - Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, s 12-13.

Jag tror att ett stort problem med kriminalvården är att man har arbetat för att bli en ”platt” organisation, utan så många chefsnivåer. Jag tycker att det är tydligt att fler chefsnivåer behövs samt att det dessutom finns klara arbetsbeskrivningar så personalen är medveten om sina befogenheter. Om det inte finns chefer ute på avdelningarna som granskar att rutinerna följs och att de intagna och personalen har professionella relationer, finns det en större risk att de intagna fattar beslut som de inte har befogenhet att fatta, samt att de blir manipulerade av de intagna att utföra otillåtna gärningar och kanske till och med hjälpa de intagna att rymma. Jag tror att fler chefsnivåer skulle ge en bättre struktur på hela organisationen. Det är bättre att fler personer är chefer över mindre område och klarar av att sköta dem perfekt, än att en person är chef över ett stort område, men klarar inte av att upprätthålla ordningen. För få chefer leder till att kriminalvårdarna får fatta beslut som de inte har befogenhet att fatta, eftersom det inte finns en tillgänglig chef. Även personalens närvaro ute på avdelningarna är oerhört viktig och kan leda till att antalet rymningar minskar. Då det finns personal på avdelningarna kan inte de intagna planera rymningar på samma sätt, eftersom de inte kan prata ostört. Dessutom får personalen en relation till de intagna och känner av om de har någonting på gång. Det verkar finnas många potentiella lösningar på diverse problem inom kriminalvården, men det är väldigt långt mellan idé, beslut och verkställighet. En omorganisation av personalstaben hade kanske lett till att förslagen kommer fram bättre och att vägen mellan idé, beslut och verkställighet krymper något. Då jag intervjuade säkerhetsinspektör Anders Wallin fick jag uppfattningen att man arbetar för att införa fler chefsnivåer inom kriminalvården.

Kriminalvården är en organisation med ett stort antal anställda och risken för korruption kommer alltid att finnas. Incidenten på Hallanstalten har ökat medvetenheten om att personalen kan utgöra en säkerhetsrisk. Att man skärper kontrollen vid rekryteringen av personal kommer förhoppningsvis leda till att man undviker att anställa personer med fel inställning till arbetet. Utbildning av personalen är dessutom oerhört viktig för att upprätthålla en hög kompetens. En noggrann genomgång av rutinerna och att dessa upprätthålls är en förutsättning för en fungerande verksamhet. Kriminalvården bör dessutom gå igenom rutinerna kontinuerligt för att se om någonting kan förbättras. Som jag nämnde tidigare kan det vara en tanke att inrätta parallella säkerhetssystem, så att en person utför en rutin och sedan kontrollerar en annan person att rutinen har blivit rätt utförd. Detta är en kostnadsfråga, vilket jag är fullt medveten om. Jag anser att detta är en rutin, och en relativt simpel sådan, som kan medföra att antalet rymningar, fritagningar och gisslansituationer kan minska drastiskt. Om man väger kostnaden mot denna effekt anser jag att det rättfärdigar förslaget, och kriminalvården borde utöka personalen på anstalterna så att detta blir genomförbart.

Brottsligheten tar ständigt nya skepnader och har en intagen en tillräckligt stark vilja att rymma så hittar personen nya vägar ut. Mobilstörningsutrustning i anstalterna är för närvarande ett effektivt sätt att hindra den intagne från att kommunicera med omvärlden. Med dagens

tekniska utveckling tar det inte lång tid innan mobiltelefoner som är resistenta mot störningssignalerna finns på marknaden. Den allmänna inpasseringskontrollen som införts på landets åtta säkraste anstalter har visat sig vara effektiv och antalet otillåtna föremål på dessa anstalter har minskat. Förhoppningsvis leder den allmänna inpasseringskontrollen till att hot och mutor gentemot kriminalvårdens personal minskar. Detta eftersom de intagna vet att personalen inte har någon möjlighet att ta in otillåtna föremål på anstalten. Den allmänna inpasseringskontrollen fungerar bra, men snart kommer man troligen på sätt att kringgå denna. Exempelvis genom att smuggla in föremål i material som inte larmbågen reagerar på. Dessutom har inte alla anstalter allmän inpasseringskontroll, utan bara anstalter med högre säkerhetsklassificering. Det är viktigt att kriminalvården hela tiden är uppmärksam och följer med i utvecklingen. Kriminalvården bör även beakta det som sker på det internationella planet. Inom kriminella kretsar är det många som har kontakter utomlands, och fungerande trender sprider sig snabbt. Jag anser att många av de åtgärder som har vidtagits är genomtänkta och säkerligen välfungerande den närmsta tiden, men kriminalvården måste vara beredd på förändringar.

Problemet med att det tidigare funnits för få platser på säkerhetsanstalter eller avdelningar i förhållande till det tyngre fängelseklientelet som givit sig tillkänna är något som kriminalvården tagit på största allvar. För att lösa problemet har en rad byggnadsprojekt tagit fart, däribland håller man på att bygga säkerhetsanstalten Saltvik. Säkerhetsanstalten Vught i Holland fungerar som modell för Saltvik. Som framgår i kapitel 5.8 så är säkerhetstänkandet första prioritering på Vught och alla rutiner är ordentligt genomtänkta. Jag tror inte att vi i Sverige är intresserade av en lika hög säkerhetspolicy som på Vught och jag tror inte detta är 100 procent förenligt med den svenska något ”mjukare” kriminalpolitiken. Jag tror däremot att det finns många bra rutiner och tankegångar som kan anammas, vilket troligen kommer att återspeglas på Saltvik och rutinerna där. Det är ytterst få intagna som är i behov av att sitta under dessa enorma säkerhetspådrag. Den svenska kriminalvården strävar alltid efter att en intagen inte ska sitta mer inspärrad än vad som krävs för att upprätthålla ordning och säkerhet. Innan de fyra rymningarna 2004 har svensk kriminalvård varit alldeles för släpphänt avseende säkerhetsrutinerna. En del rutiner som finns behöver troligen ersättas med nya. Hur detta ska lösas bör personer inom kriminalvården med specialkompetens avseende säkerhet avgöra. En del av de rutiner som finns är genomtänkta och bör fungera. Problemet är att personalen inte följer rutinerna. Detta beror ibland på att man inte har tid och ibland på att man förslappas då inga rymningar, fritagningar eller andra incidenter inträffat på länge.

5.9.1 Rymningsstatistik

Antalet rymningar blir allt färre. 1994 rymde 459 intagna medan siffran år 2007 var nere på 74 rymningar. De flesta rymningarna sker från öppna anstalter som helt saknar skalskydd. Om man beaktar de rymningarna som skedde 2007 så var det bara 10 av dessa som skedde från landets slutna

anstalter. Efter 2004 års rymningar har kriminalvården satsat oerhörda resurser för att förbättra säkerhetsarbetet, vilket avspeglas i statistiken.⁶⁴

På nästa sida följer en tabell med statistik över antalet rymningar mellan 1997 och september 2008. Tabellen redogör för rymningar från öppna och slutna anstalter.

	Totalt	Slutna	Öppna	Per 100 000 vård dygn
2008 (jan-sept)	50	5	45	4
2007	74	10	64	4
2006	137	14	123	8
2005	134	16	118	8
2004	269	33	236	16
2003	278	39	239	17
2002	179	44	135	12
2001	145	25	120	10
2000	182	41	141	13
1999	158	40	118	12
1998	191	36	155	15
1997	217	48	169	17

65

Antalet rymningar har alltså minskat trots att man inte kriminaliserat gärningen. Detta tyder på att de åtgärder som vidtagits har försvårat rymningarna från anstalterna. Jag vill inte säga att de åtgärder som vidtagits är tillräckliga, eftersom jag anser att det fortfarande finns mer att arbeta med för att ytterligare förbättra säkerheten på anstalterna. Man kan alltid förbättra skalskydden, förbättra personalens utbildning, öva på situationer så som brand, gisslan och rymningar oftare samt förbättra rutinerna på anstalterna. Detta är något som även personerna som jag intervjuat till detta examensarbete vidhöll. Samtliga personer ansåg att de arbetade för att förbättra säkerheten och tyckte att säkerheten på de anstalter där de arbetade var god, men menade att man alltid kan göra lite till för att förbättra säkerheten. Det är ytterst viktigt att man arbetar för att idéer och beslut faktiskt verkställs. Jag anser dock att kriminalvården har arbetat hårt för att förbättra säkerheten och för att motverka rymningar, fritagningar och gisslansituationer.

Jag anser att ett behov av att kriminalisera rymningar saknas då statistiken talar sitt tydliga språk. Jag håller med Rymningsutredningen om att en kriminalisering är tämligen verkningslös beträffande en intagen som är dömd till ett längre fängelsestraff. Eventuellt skulle en kriminalisering ha en viss påverkan på en intagen som dömts till ett kortare fängelsestraff. Som det ser ut i dag tror jag att de disciplinära åtgärder som finns att tillgå är tillräckliga. En gärning ska inte kriminaliseras för kriminaliseringen skull,

⁶⁴ http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_InfoPageGeneral_4442.aspx, 081028, kl 13:50.

⁶⁵ http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_InfoPageGeneral_5083.aspx, 081028, kl 13:55.

utan kriminaliseringen ska fylla en preventiv funktion. Kriminalisering av rymningar är en fråga där politiska ståndpunkter spelar en avgörande roll. Då antalet rymningar hålls nere på dagens nivå, så finns det enligt min mening inget politiskt intresse av att kriminalisera rymningar. Så länge rymningarna inte ökar tycker jag att de disciplinära åtgärderna som finns är tillräckliga. Om läget förändras kan frågan åter tas upp. Att kriminalisera en gärning innebär inte att den inte kommer att begås ändå.

6 Gisslansituationer

De intagna som vistas på kriminalvårdsanstalter söker hela tiden nya vägar ut i friheten. Då kriminalvården de senaste 10-15 åren har satsat på att motverka rymningar inifrån anstalterna, har rymningar från anstaltskroppen försvårats avsevärt. Statistiken gällande rymningar visar också att antalet rymningar sjunker. Det finns en risk att antalet gisslansituationer ökar till följd av att rymningar från anstaltskroppen har försvårats, vilket är något man befarar. Detta kapitel syftar till att ytligt beröra de problem som kan uppstå vid en eventuell gisslansituation samt förslag på åtgärder för att motverka att gisslansituationer uppkommer. Gisslansituationer är starkt sammankopplade med rymningar, bland annat togs gisslan vid Mariefredsincidenten 2004.

För att undvika gisslansituationer måste anstalterna vara uppmärksamma på problemet och vidta förebyggande åtgärder för att hindra att en gisslansituation blir aktuell. Att anpassa rutinerna för ändamålet är viktigt. Detta kan göras genom att aldrig lämna en vårdare ensam med en intagen samt minimera antalet farliga föremål inne på anstalterna. Den allmänna inpasseringskontrollen bidrar till att besökare, personal, hantverkare och andra personer som bereds tillträde till anstalten inte tar med sig otillåtna föremål. Problemet är att många av de vardagliga föremål som vi inte betraktar som särskilt farliga, faktiskt kan användas som vapen. På säkerhetsanstalten Vught i Holland (se kapitel 5.8) har man lyckats minimera föremål som kan nyttjas som vapen och infört noggrant utarbetade rutiner för att undvika gisslansituationer. Säkerheten på Vught är avsevärt högre än på svenska slutna anstalter med förhöjd säkerhet. I Sverige är denna typ av säkerhet endast intressant att uppnå i extrema undantagsfall. Att en intagen vid Mariefredsanstalten kunde genomföra en gisslansituation med en av anstaltens köksknivar är dock oacceptabelt och en typisk situation som måste förhindras.⁶⁶

Vidare kan sägas att kriminalvården måste ha en klar och tydlig beredskapsplan. Denna plan ska vara inövad, gärna tillsammans med polisen, eftersom en gisslansituation utgör ett brott och blir därför i huvudsak en polisiär angelägenhet. Tills polisen är på plats är det kriminalvårdens skyldighet att agera. Det måste finnas en tydlig strategi för hur man ska agera vid en gisslansituation. Ska gisslantagarens önskemål bifallas eller ska man fördröja situationen tills dess att polisen är på plats? En gisslansituation ska bedömas från fall till fall. Vid en bedömning bör man beakta gisslantagarens tidigare benägenhet att bruka våld och använda sig av vapen, samt vilket/vilka vapen gisslantagaren använder sig av. Att genast bifalla en gisslantagares önskemål kan leda till den uppfattningen bland de intagna att om man tar gisslan är detta ett lätt sätt att ta sig ifrån anstalten. Detta i sin tur kan leda till att antalet gisslansituationer ökar, vilket inte är önskvärt. Kriminalvården bör istället på bästa sätt försöka

⁶⁶ SOU 2005:6, s 166-167.

fördröja situationen till dess att polisen kommer till platsen. Att fördröja en gisslansituation kan göras genom tekniska lösningar, insatsgrupper och förhandlare. Om man uppför flera låsta grindar och stängsel på väg ut ur en anstalt fördröjer detta rymningen avsevärt. Incidenten på Mariefred visar att det fanns för lite hinder på väg ut ur anstalten, vilket gjorde att rymningen gick väldigt fort. Kriminalvården kan dessutom nyttja sina förhandlare för att kommunicera med gisslantagaren och analysera de krav som gisslantagaren ställer, samt ytterligare försöka att fördröja processen till polisen är på plats. Insatsgruppen bör främst försöka isolera kriminalvårdens övriga personal så att de inte kommer i kontakt med gisslansituationen. De har även möjlighet att bruka våld mot gisslantagaren om möjlighet finns enligt 24:2 BrB. Paragrafen ger kriminalvårdens personal möjlighet att bruka våld för att återställa ordning och säkerhet på anstalten. Personalen skulle även kunna åberopa nödvärn enligt 24:1 BrB. Kriminalvårdens personal är inte utbildad för att klara av en gisslansituation ensam, utan endast att agera fram till en utbildad polistrupp anländer till anstalten.⁶⁷

6.1 Ansvarsfördelning mellan kriminalvården och polisen

Frågan om ansvarsfördelningen mellan kriminalvården och polisen kan ibland uppfattas som något oklar. Jag kommer bara att skrapa på ytan av problemet och förenklat redogöra för denna ansvarsfördelning.

En ren ordningsstörning som inte utgör ett faktiskt brott kan sägas falla under kriminalvårdens ansvar. I vissa fall kan polis behöva kallas till platsen för att bistå kriminalvården. Rör det sig om ett brott så som en gisslansituation på en anstalt är det polisen som bär det huvudsakliga ansvaret, detta följer av 2 § Polislagen. Av 2 § Polislagen följer att polisen ska bedriva spaning och utredning i fråga om brott som faller under allmänt åtal. Detta ger polisen stor befogenhet att bruka våld samt vidta tvångsåtgärder. Enligt 24:5 BrB har dessutom var och en som assisterar polisen, exempelvis kriminalvårdens personal, samma rätt att bruka våld som polisen. 24:2 BrB ger kriminalvårdens personal befogenhet att bruka våld om detta krävs för att upprätthålla den allmänna ordningen och säkerheten på en anstalt. Denna befogenhet att bruka våld kräver således inte att kriminalvårdens personal måste bistå polisen för att rätteligen få bruka våld.⁶⁸

Det problematiska är att det finns en gråzon där ansvarsfördelningen är oklar. Vissa gärningar utgör såväl brott som ordningsstörning. Detta medför att polisen och kriminalvården måste ha ett samarbete med en klar ansvarsfördelning. Det viktigaste är att om en incident som hamnar i gråzonen inträffar, någon av myndigheterna faktiskt reder ut situationen. Jag kommer inte att gå in på ansvarsfördelningen närmare, men klart är att detta måste samrådas på såväl central som lokal nivå.⁶⁹

⁶⁷ SOU 2005:6, s 166-169.

⁶⁸ SOU 2005:6, s 170-172.

⁶⁹ SOU 2005:6, s 170-172.

6.2 Framtida problem

Då de intagna hela tiden söker nya vägar ut ur anstalterna kan det tänkas att medhjälpare på utsidan tar gisslan och ställer krav på att en viss intagen ska frigges. Detta är incidenter som redan har inträffat i form av Bulltoftadramat 1972 samt Norrmalmstorgsdramat 1973. Att detta är någonting som kan inträffa igen är ett faktum som kriminalvården måste vara förberedda på i samband med att gisslansituationer diskuteras.⁷⁰

6.3 Analys och egna reflektioner

Jag tror att kriminalvården har blivit uppmärksammade gällande gisslansituationer, särskilt med tanke på Mariefredsincidenten. Då det gäller att motverka gisslansituationer är det än en gång fråga om rutiner samt att inte låta de intagna ha tillgång till farliga föremål. Detta är lättare sagt än gjort då de intagna har väldigt livlig fantasi och kan göra vapen av de mest vardagliga sakerna. Man får dock tänka på det i mesta möjliga mån, och dra lärdom av vad intagna tidigare använt för att skapa vapen. Det är också viktigt att varje anstalt har en beredskapsplan för hur de anställda ska agera vid en gisslansituation, samt att denna beredskapsplan är inövad. De anställda måste vara utbildade på samma sätt och veta om de ska låta gisslantagaren lämna anstalten eller fördröja situationen och så vidare. Anstalterna med lite högre säkerhetsklassificering är de anstalter som är bäst lämpade att klara av en gisslansituation. Då de har ett tyngre klientel här är det större risk att en gisslansituation inträffar här en på exempelvis en öppen anstalt, som helt saknar skalskydd.

Gällande ansvarsfördelningen mellan kriminalvård och polis vill jag bara nämna att det är viktigt att de har ett samarbete och vet hur de ska agera för att lösa situationen på bästa sätt. Det viktigaste är att situationen löses av någon av parterna, sedan anser jag att det inte spelar någon roll hur problemet och ansvarsfördelningen löses. Hur ansvarsfördelningen faktiskt ska lösas är ingenting jag vill gå in närmare på, utan detta är något som kriminalvården och polisen måste arbeta med.

⁷⁰ SOU 2005:6, s 172-173.

7 Anstalterna i Malmö

Detta kapitel berör de tre anstalterna som är belägna i Malmö, nämligen Tygelsjöanstalten, Fosieanstalten och Kirsebergsanstalten. Jag kommer kort att presentera varje anstalt, dess säkerhetsklassificering, klientel och dylikt. Därefter har jag fått nöjet att intervjua en person från varje anstalt avseende säkerhetsarbetet på anstalten. Från Tygelsjöanstalten intervjuade jag kriminalvårdsinspektör Anders Jansson, på Fosieanstalten intervjuade jag kriminalvårdsinspektör Micael Johansson och från Kirsebergsanstalten tf kriminalvårdschef Anders Eriksson. Tanken med detta kapitel är att närmare granska anstalterna i ett specifikt område för att se om det finns några likheter eller skillnader i deras säkerhetsarbete, och då med särskilt fokus på rymningsproblematiken. Då de tre anstalterna har olika säkerhetsklassificering tänkte jag granska skillnaderna i deras säkerhetstänkande. Jag har baserat mina intervjufrågor på SOU 2005:6 då jag genom denna del av uppsatsen vill granska om de åtgärder och förslag till förändringar som kom till uttryck i betänkandet aktualiserats på anstalterna i Malmö. Jag kommer att presentera varje anstalt med intervju för sig och avsluta kapitlet med en analys där jag redogör för mina egna reflektioner. Då jag besökte samtliga anstalter vid intervjuerna kommer jag även att redogöra för mina intryck gällande säkerheten från besöken i den avslutande analysdelen.

7.1 Tygelsjöanstalten

Tygelsjö är en anstalt av säkerhetsklass F, vilket innebär att det är en öppen anstalt. Anstalten öppnades 1947 under betäckningen fångkoloni. Ny- och ombyggnader har gjorts under 1980- och 1990-talet. Tygelsjöanstalten har en personalstryka på ca 40 personer. På anstalten finns 86 platser, och klientelet utgörs av män som inte har något direkt narkotikamissbruk. Anstalten fungerar till viss del som en utslusningsanstalt för personer som sitter av de sista sex månaderna på ett längre fängelsestraff. Tanken med förflyttningen till Tygelsjöanstalten är att de intagna ska vänja sig vid att vistas i en öppen miljö innan frigivningen. Anstalten är lokaliserad 1,5 mil söder om Malmö, i det lilla samhället Tygelsjö. På dagarna sysselsätter de intagna sig med arbete i handelsträdgården som finns på anstalten, träindustri, montering och förpackning samt ekonomiarbete. Anstalten erbjuder grundskolestudier samt studier på gymnasial nivå. På fritiden har de intagna möjlighet till fysisk aktivitet genom bollsporter, gym och minigolf. Utöver detta har anstalten annan hobbyverksamhet. Matlagning, tvätt, städning och andra hushållssysslor sköts av de intagna själva. Man bedriver alltså självförvaltning på anstalten. På fängelset arbetar man hårt för att motverka narkotika. Celler och gemensamma utrymmen kontrolleras dagligen, dessutom lämnar de intagna regelbundna urinprov.⁷¹

⁷¹ http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_JailInfo.aspx?id=2179, 081022 kl. 12:50.

7.1.1 Intervju med kriminalvårdsinspektör Anders Jansson

Den 2 oktober 2008 fick jag möjligheten att intervjua kriminalvårdsinspektör Anders Jansson på Tygelsjöanstalten för att få svar på mina frågor avseende rymningsproblematiken. Som underlag för intervjun användes intervjufrågorna som finns i bilaga A. Dessa frågor har sin grund i SOU 2005:6 *Säkert inlåst? En granskning av rymningarna från Kumla, Hall, Norrtälje och Mariefred*. Syftet med intervjun är att få insikt i hur man arbetar på Tygelsjöanstalten för att motverka rymningar. Då Tygelsjöanstalten är en öppen anstalt anser jag att det kan vara intressant att se i vilken grad de arbetar med säkerheten och vad de gör för att motverka rymningar i jämförelse med en sluten anstalt. Genom intervjun vill jag även få reda på huruvida rymningarna 2004 och efterföljande betänkande 2005:6 påverkat anstalten och dess säkerhetsarbete för att motverka rymningar.

Anders Jansson berättar att klimatet på fängelset är mestadels gott, men att det kan gå i vågor. De intagna har dock ett intresse av att sitta på Tygelsjöanstalten som genom den öppna miljön gör anstaltsvistelsen behagligare. Ibland kan vissa problem mellan de intagna uppstå, men detta löses på ett bra sätt av kriminalvårdens personal. De intagna har blivit placerade på Tygelsjöanstalten efter en bedömning av placeringsenheten i Stockholm, och de anses kapabla att sitta på en öppen anstalt. Även klimatet mellan de intagna och personalen är förhållandevis gott. Den öppna anstaltsmiljön förutsätter att de intagna ska ha respekt för personalen, vilket de oftast har. Anstalten har inga direkta problem med gängbildningar. Placeringsenheten särskiljer ofta dessa så att de inte placeras på samma anstalt. Ibland har det hänt att ungdomar från samma stadsdel placeras på Tygelsjöanstalten, men det är personalens uppgift att sära på dem och det har aldrig lett till några större problem. Då Tygelsjöanstalten är en öppen anstalt finns det inget skalskydd och inga direkta hinder för en intagen att rymma. Som tidigare nämnts så är det placeringsenheten som bedömer vilka intagna som är kapabla att vistas på en öppen anstalt. Anstaltens geografiska placering är något som kan sägas motverka rymningar. Anstalten ligger avskilt och omringas av åkrar. För att motverka rymningar är personalen extra observant och nya kameror och kameravinklar har inrättats, dessutom finns kommunikationsradio.⁷²

Vid mitt besök på anstalten har hittills 304 personer skrivits in. 70 % av de intagna verkställer en kortare strafftid än 6 månader. I år har två personer avvikit från anstalten. Avvikelserna från Tygelsjöanstalten har legat på mellan 2-4 avvikelser per år, de senaste åren. De som lämnar anstaltsområdet kommer ofta tillbaka självmant. Anders Jansson menar att sedan rymningarna 2004 har det ökade säkerhetstänkandet genomtyrat hela kriminalvården. Dåvarande generaldirektören fick avgå och en ny tillsattes, med huvuduppgift att fokusera på säkerheten. Då de fyra rymningarna

⁷² Intervju med kriminalvårdsinspektör Anders Jansson, 081002.

inträffade 2004 började man arbeta med säkerheten på Kumla, Hall, Tidaholm och anstalter med högre säkerhet, men fokus på säkerheten har spridit sig längre ner i organisationen. I år har kriminalvården valt att särskilt fokusera på F-anstalter. Anders Jansson anser att de säkerhetsåtgärderna som vidtas på anstalten är tillräckliga för en F-anstalt. Man måste ha i åtanke att det rör sig om en öppen anstalt som saknar skalskydd. Anstalten har en bra teknisk utrustning bestående av larm, personlarm, brandkommunikation, modern centralvakt, datorer och telefoni. Personalen dokumenterar och för journal över de intagna. Brandövningar och andra övningar avseende rymningar och överfall genomförs kontinuerligt. Jansson poängterar vikten av att följa säkerhetsrutinerna och anser att det är viktigt att öva på problematiska situationer till exempel rymningar, hot och brand. Anstaltens personal vet hur de ska agera vid en rymning men inte om en gisslansituation skulle bli aktuell.⁷³

De intagna har möjlighet att köpa telefonkort och ringa från anstaltens telefon. Vem den intagna ringer är ingenting som kontrolleras av kriminalvården. Detta har lett till att man inte lika ofta påträffar mobiltelefoner inne på anstalten. Tygelsjöanstalten har ingen utrustning som stör mobiltrafiken på området. Anstalten har inte heller allmän inpasseringskontroll.⁷⁴

På frågan om höga murar är lösningen för att motverka rymningar anser Jansson att detta utgör 50 % av lösningen. Resterande delen utgörs av att de intagna ska placeras i rätt säkerhetsklass, att personalen på anstalterna gör ett fullgott arbete samt att de intagna får bra vård. Är de intagna för instängda och isolerade av höga murar kan detta leda till att de mår psykiskt sämre. Detta kan leda till att de intagna blir mer benägna att rymma och/eller ta gisslan och att kriminalvårdens personal generellt riskerar att hamna i farligare situationer.⁷⁵

I ett flertal fall har korrupt personal lett till att rymningar har blivit genomförbara. Detta är inte någonting som Jansson är direkt orolig över. Det man kan vara orolig för är att det anställda får ett osunt förhållningssätt till de intagna och får svårt att sätta gränser, menar Jansson. Han anser att personalen på Tygelsjöanstalten gör ett bra arbete. Kriminalvårdens rekryteringskrav har skärpts de senaste åren. Jansson vet inte om det är en följd av rymningarna 2004 eller bara en utveckling. Det är pliktverket som utför tester, gör intervjuer och lämplighetstester vid eventuell anställning.⁷⁶

Jansson anser att rymningar borde kriminaliseras. Han menar att de som rymmer kommer undan för lätt. Han har inget förslag på hur frågan borde lösas rent juridiskt, men anser att samhället får felaktiga signaler då gärningen inte är kriminaliserad. Han anser att det är en fråga som borde utredas närmare. Om en intagen rymmer från Tygelsjöanstalten så görs en

⁷³ Intervju med kriminalvårdsinspektör Anders Jansson, 081002.

⁷⁴ Intervju med kriminalvårdsinspektör Anders Jansson, 081002.

⁷⁵ Intervju med kriminalvårdsinspektör Anders Jansson, 081002.

⁷⁶ Intervju med kriminalvårdsinspektör Anders Jansson, 081002.

ny säkerhetsbedömning efter att rymningen gripits. Troligen kommer personen inte att få sitta på en öppen anstalt igen, utan placeras på en sluten anstalt. Den tiden som den intagne varit på rymmen räknas inte till strafftiden. Dessutom kan den villkorliga frigivningen skjutas upp med ett visst antal dagar beroende på huvudkontorets bedömning.⁷⁷

7.2 Fosieanstalten

I utkanten av Malmö ligger Fosieanstalten. Anstalten är av säkerhetsklass D/E och inrymmer 101 intagna. Fängelset byggdes 1986 men stödavdelningarna inrättades inte förrän 1998. 2005 blev två av stödavdelningarna psykavdelningar, och samma år tillkom behandlingsavdelningen. Anstalten är indelad i sex avdelningar:

- Normalavdelning (40 platser)
- Stödavdelning (12 platser)
- Psykavdelning (12 platser)
- Subutexavdelning (6 platser)
- Mottagningsavdelning (6 platser)
- Behandlingsavdelning (25 platser)⁷⁸

Anstalten inrymmer män i olika åldrar som ägnat sig åt skilda kategorier av brottslighet. Ett flertal av de intagna har missbruksrelaterade problem och en del av de intagna lider av personlighetsstörningar. På dagtid aktiverar de intagna sig med montering, förpackning, snickeri, lokalvård, tvättning och fastighetsarbete. De intagna som saknar gymnasiekompetens har möjlighet att studera på anstalten. Anstalten har en rad behandlingar för att hjälpa de intagna att bli kvitt sina missbruk och komma på rätt spår. Celler och gemensamma utrymmen kontrolleras dagligen för att hålla anstalten fri från narkotika och andra otillåtna föremål. På behandlingsavdelningen som har 25 platser sitter intagna som har problem med missbruk. De deltar i olika behandlingar och program för att bli drogfria. Regelbundna urinprover lämnas av samtliga intagna på Fosieanstalten för att kontrollera drogfriheten. På anstalten arbetar ca 100 personer, främst kriminalvårdare.⁷⁹

7.2.1 Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson

Den 20 oktober 2008 besökte jag Fosieanstalten belägen i Fosie industriby i utkanten av Malmö. Syftet med besöket var att intervjua Micael Johansson som är kriminalvårdsinspektör på anstalten. Intervjufrågorna som användes var de samma som vid intervjun med Anders Jansson på Tygelsjöanstalten, och frågorna återfinns i bilaga A. Tanken med intervjun är att få en

⁷⁷ Intervju med kriminalvårdsinspektör Anders Jansson, 081002.

⁷⁸ http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_JailInfo_2178.aspx?sort=, 081022 kl. 12:55.

⁷⁹ http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_JailInfo_2178.aspx?sort=, 081022 kl. 12:55.

uppfattning om säkerhetsarbetet på anstalten med särskilt fokus på rymningar. Dessutom är syfte med intervjun att få en uppfattning om huruvida åtgärderna och förslagen från betänkandet SOU 2005:6 nått ut till anstalten och om så är fallet, hur detta har påverkat säkerhetsarbetet, med särskilt fokus på rymningsproblematiken.

Micael Johansson menar att klimatet på anstalten överlag är gott, men kan variera beroende på klientkonstellationerna. Anstalten är indelad i ett flertal avdelningar och klimatet är varierande på de olika avdelningarna. Det finns 25 platser för intagna med missbruk som arbetar med att bli fria från missbruket. På stöдавdelningen som funnits sedan mitten av 1990-talet sitter ett mycket besvärligt klientel som har svårt att följa rutiner och hela tiden testar gränser. Detta medför att det är små avdelningar med mycket personal. På anstalten finns också intagna som lider av ADHD, koncentrationssvårigheter och andra psykiska problem. Dessa personer är placerade på psykavdelningen. Subutexavdelning är ett läkemedelsbaserat försöksprojekt sedan december 2006, där intagna med missbruksproblem spenderar sista månaden av sitt fängelsestraff på avdelningen, och man försöker att dämpa deras missbruksproblem genom metadon och subexon. Då droger kostar ofantligt stora summor och missbrukarna ofta saknar dessa resurser så leder det till att de begår brott för att få tillgång till pengar för att köpa knark. Detta leder förutom till brottsliga gärningar och oskyldiga brottsoffer till stora kostnader för samhället. Genom att ge missbrukarna möjlighet till metadon eller subexon hoppas man att de intagna när de blir frisläppta kan vända sig till sjukvården i stället för att begå nya brott för att stilla sitt missbruk. Även klimatet mellan personalen och de intagna är förhållandevis gott.⁸⁰

På anstalten finns gängbildningar exempelvis intagna med tillhörighet till vissa mc-gäng samt grupper med albanska medlemmar. Gäng är dock inget större problem vid Fosieanstalten. För att motverka rymningar från anstalten är placeringsenhetens arbete med säkerhetsbedömningar av de intagna ytterst viktig. En intagen ska dock aldrig placeras mer slutet än vad som krävs. Johansson anser att anstalten har ett gott skalskydd i form av staket och taggtråd för att utgöra en anstalt med säkerhetsklassificering D/E. Anstalten har dessutom kameror, larmutrustning och annan teknisk utrustning. Enligt anstaltens rutiner så promenerar aldrig de intagna utomhus samtidigt, och man visiterar såväl cellerna som de gemensamma utrymmena och ytterområdena dagligen. Allting kan alltid förbättras men man måste beakta vilka resurser kriminalvården lägger på säkerheten på en D/E anstalt.⁸¹

De fyra rymningarna och fritagningarna 2004 har påverkat alla som arbetar inom kriminalvården samt alla som kommer i kontakt med kriminalvården. Den största förändringen som inträffade var att den gamla generaldirektören fick sluta och en ny tillsattes. Hela kriminalvårdens säkerhetstänkande har förändrats och detta genomsyrar allt, exempelvis har säkerhetsrutinerna

⁸⁰ Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson, 081020.

⁸¹ Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson, 081020.

skärpts, anstaltens skalskydd har setts över och permissionsbedömningarna blir tuffare. Michael anser att man har ett bra säkerhetstänkande på anstalten, men att man blir hemmablind ibland vilket leder till att man inte alltid ser alla säkerhetsrisker. Av denna anledning kommer säkerhetsinspektör Anders Wallin till anstalten med jämna mellanrum för att se över anstalten och poängtera eventuella säkerhetsbrister samt ge råd, tips och utbildning till personalen på anstalten. På anstalten finns en beredskapspärm som inrymmer situationer så som rymningar, fritagningar och brand. Beredskapspärmen redogör för hur personalen ska agera vid sådana tillfällen. Anstalten utför övningar avseende rymningar, brand, gisslansituationer och liknande. Micael Johansson påpekar att man alltid kan öva ännu mer. När en händelse av denna karaktär inträffar vet man aldrig hur rationellt personalen agerar.⁸²

Den senaste rymningen som skedde från Fosieanstalten var 2000 och berodde på att larmet var fel indikerat. Rymningen kunde gripas redan samma dag.⁸³

På frågan om höga murar är lösningen på rymningsproblematiken menar Johansson att höga murar till viss del hindrar intagna från att rymma men att man samtidigt måste arbeta med andra lösningar. Att bara ha höga murar bygger upp en falsk säkerhet och en desperation byggs upp bland de intagna som bara vill ta sig ut. Detta kan leda till att gisslansituationerna ökar. Det var länge sedan man hittade insmugglade mobiltelefoner på Fosieanstalten, så Johansson tror att man har kommit till rätta med detta problem. Alternativt att personalen inte hittar de mobiltelefoner som smugglas in på anstaltsområdet. Anstalten saknar allmän inpasseringskontroll. Micael Johansson är inte orolig för korrupt personal, han menar att man i det dagliga arbetet måste utgå från att sådant inte förekommer. Det är viktigt att man hela tiden har en öppen konversation med sin chef. Micael ger ett exempel då han fick en gåva av en intagen i form av en båt som denna hade tillverkat i slutet av sitt straff. Micael frågade då sin chef om han fick ta emot gåvan så att den inte skulle betraktas som en muta. Han fick ta emot gåvan men fick bara ha båten på sitt tjänsterum, han fick inte ta hem den till sin bostad.⁸⁴

Johansson tycker inte att rekryteringskraven har höjts avsevärt sedan rymningarna 2004. Han menar att man bara nyttjar de kontrollmöjligheterna som finns. En skillnad är att de personer som anställs inom kriminalvården utbildas innan de börjar arbeta. Huruvida rymningar bör kriminaliseras eller inte är mycket av ett politiskt ställningstagande. Denna fråga är ingenting som har varit på tapeten just nu. Johansson menar att det är svårt att lagstadga kriminaliseringsfrågan. Om man rymmer från en anstalt med högre säkerhetskaraktär ska man få ett hårdare straff då? Detta blir problematiskt enligt Johansson som menar att de disciplinära åtgärder som finns är tillräckliga.⁸⁵

⁸² Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson 081020.

⁸³ Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson 081020.

⁸⁴ Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson 081020.

⁸⁵ Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson 081020.

7.3 Kirsebergsanstalten

Kirsebergsanstalten togs i bruk första gången 1914 och ersatte då fängelset vid Malmö slott. Fram till 1984 inrymde anstalten även en kvinnoavdelning. Malmö häkte var beläget i samma lokaler som anstalten men flyttades 1994. Anstalten är av säkerhetsklass C och ligger i stadsdelen Kirseberg i norra Malmö. På anstalten arbetar ca 170 personer. Anstalten har 151 platser varav 20 platser fungerar som tillfälligt häkte. Kirsebergsfängelset består av fyra avdelningar:

- Normalavdelning (86 platser)
- Behandlingsavdelning (8 platser)
- Psykiatrisk avdelning (18 platser)
- Avskildhetsavdelning (6 platser)⁸⁶

Klientelet är exempelvis dömda för rån, narkotikabrott och våldsbrott. De sitter av relativt långa fängelsestraff, även livstid förekommer. Internerna är främst från södra Sverige. Personalen på anstalten gör ett enormt arbete för att motverka förekomsten av narkotika. Förutom de dagliga visitationerna och de många urinprov som genomförs har anstalten en narkotikahund. Hunden är även verksam på de andra anstalterna och häktena i Malmöområdet. De intagna kan arbeta eller studera under dagtid. De arbetsuppgifter som finns att utföra hänförs till mekanisk verkstad, montering, förpackning, tvätterier och snickeri. De utbildningar som finns att tillgå är grundvux, komvux, svenska för invandrare, högskolestudie på distans samt yrkesutbildningar. Anstalten tillhandahåller dessutom en rad behandlingsprogram. På fritiden kan de intagna ägna sig åt fysisk aktivitet i form av fotboll och lättare styrketräning. Det finns en musikgrupp på anstalten som leds av lärare från Malmö musikhögskola. Såväl svenska kyrkan som röda korset har gudstjänster och andra sammankomster på anstalten.⁸⁷

7.3.1 Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson

Den 22 oktober 2008 fick jag möjligheten att besöka Kirsebergsanstalten för att intervjua tf kriminalvårdschef Anders Eriksson. Som underlag för intervjun användes intervjufrågorna som finns i bilaga A. Dessa frågor har sin grund i SOU 2005:6 *Säkert inlåst? En granskning av rymningarna från Kumla, Hall, Norrtälje och Mariefred*. Syftet med intervjun är att få reda på hur Kirsebergsanstalten arbetar med säkerheten och den rymningsproblematik som finns. Genom intervjun vill jag även få klarhet i huruvida de åtgärder som återfinns i SOU 2005:6 påverkat arbetet med

⁸⁶ http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_JailInfo_2171.aspx?sort=, 081022 kl. 13.40, Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson, 081022.

⁸⁷ http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_JailInfo_2171.aspx?sort=, 081022 kl. 13.40.

säkerheten, och då med särskilt fokus på rymningsproblematiken, på Kirsebergsanstalten.

Anders Eriksson anser att klimatet på Kirsebergsanstalten är förhållandevis bra. Personalen arbetar huvudsakligen ute på avdelningarna, vilket gör att de intagna och personalen har en bra dialog. Personalen känner dessutom direkt av om det förekommer några oroligheter ute på avdelningarna. Olika grupperingar har varit ett problem vid Kirsebergsanstalten. Exempelvis grupperingar som rört narkotika, pengar och kriminalitet. Detta försöker man hantera genom god kunskap om de intagna. Anstalten har blivit dukig på att få kunskap om de intagna, vilket har motverkat mycket problem. Som C-anstalt klarar Kirsebergsanstalten av att förhindra rymningar från anstaltskroppen, men är skör gentemot fritagningsförsök. Anders Eriksson menar att om en intagen är så kriminellt belastad och har så goda kontakter utanför anstalten att en fritagning kan komma till stånd så bör denna person vara placerad på en anstalt med högre säkerhetsklassifikation. Rymningar är inget som är vanligt förekommande från Kirsebergsanstalten. En person har rymt i år från promenadgården, men han greps strax utanför. Dessförinnan var det flera år sedan någon lyckades rymma.⁸⁸

Sedan rymningarna och fritagningarna 2004 har hela kriminalvårdens säkerhet skärpts. Man lägger ner större resurser på säkerheten för att få bättre teknik. Dessutom har hela säkerhetsorganisationen omstrukturerats, och regelverket är bättre och hårdare. På frågan om Eriksson tycker att de säkerhetsåtgärderna som vidtas på anstalten är tillräckliga menar han att man alltid kan göra mer för att förbättra säkerheten, men att den är förhållandevis god. Det viktigaste är att man inte slappnar av i sina rutiner då ingenting har inträffat på ett tag. Det är då det börjar bli farligt. På Kirsebergsanstalten övar man mycket för att klara av besvärliga situationer så som rymningar och brand. En del i personalstyrkan skulle troligen även behärska gisslansituationer, men inte alla. Eriksson menar att en gisslansituation är mer av en polisiär fråga.⁸⁹

Anstaltens skalskydd består i att anstaltsområdet är muromgärdat och kameraövervakat. Skalskyddet skulle behöva förbättras, men det är omöjligt då ett ytterområde saknas. Den tekniska utrustningen består främst av kameraövervakning samt ett väl utbyggt larmsystem. Kirsebergsanstalten nyttjades första gången 1914 och lokalerna börjar bli slitna, dessutom har närområdet utvecklats och anstalten ligger idag granne med en skola och en idrottsplats. Det finns ett förslag på att man ska bygga en ny C-anstalt i Vä med hela 500 platser. Då kommer Kirsebergsanstalten, Karlskronaanstalten, samt anstalten i Kristianstad centrum läggas ner. Detta är fortfarande på förslagsstadiet och man vet inte om och när projektet i så fall ska påbörjas.⁹⁰

På frågan om höga murar är lösningen på dagens rymningsproblematik menar Anders Eriksson att ett bra skalskydd leder till att man kan ha en

⁸⁸ Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson, 081022.

⁸⁹ Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson, 081022.

⁹⁰ Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson, 081022.

bättre verksamhet innanför murarna då de intagna kan vistas friare. På en säkerhetsanstalt är höga murar en förutsättning. Eriksson menar dock att det finns gränser för hur mycket man bör stänga in en intagen.⁹¹

Kirseberg har inte särskilt stora problem med insmuggling av mobiltelefoner. Ibland förekommer inkastningsförsök över murarna och in på anstaltsområdet. Anstalten tar hjälp av så kallade mobilfinders för att söka efter mobiltelefoner på området. Mobilfindern dedicerar om en mobiltelefon finns i närheten. Kirsebergsanstalten har allmän inpasseringskontroll precis som alla A, B och C anstalter samt säkerhetshäktena. Det allmänna inpasseringssystemet beviljas genom tillstånd från huvudkontoret. Tillståndet gäller i tre månader sedan måste en ny ansökan göras. Väljer huvudkontoret att dra in tillståndet förlorar anstalten sin säkerhetsklassifikation.⁹²

Eriksson är inte orolig för korrupt personal, men man kan aldrig utesluta att det förekommer. Han anser att kriminalvården har blivit bättre på att uppmärksamma detta problem sedan rymningarna 2004. Kriminalvården har blivit bättre på att rekrytera personal genom en ny rekryteringsorganisation samt en ny utbildningsorganisation. Nu söker man sig till kriminalvårdens utbildning som man måste genomföra innan man får börja arbeta inom kriminalvården. Detta är ett nytt upplägg som började förra året.⁹³

I exempelvis Finland har man kriminaliserat rymningar. Eriksson tror inte att det förhindrar antalet rymningar nämnvärt och anser att den kriminalvård som finns i dag inte möjliggör för rymningar. En fråga av denna karaktär är tydligt förknippad med politik. Frågan saknar för närvarande politiskt intresse då antalet rymningar minskat. Rymningen får sin villkorliga frigivning senarelagd och den fortsatta verkställighetstiden kommer att förändras. Det blir svårare för en intagen som rymt från en anstalt att få permissioner, en ny säkerhetsbedömning görs och det finns risk för att den intagna bli förflyttad till en anstalt med högre säkerhet.⁹⁴

7.4 Analys och egna reflektioner

Den första skillnaden jag la märke till då jag kom till de tre anstalterna var säkerhetsrutinerna vid besök. Jag hade uppgett mitt personnummer till de tre intervjupersonerna innan jag kom till anstalterna. Då jag besökte Tygelsjöanstalten angav jag namn, ärende och legitimerade mig i centralvakten och blev sedan insläppt på anstaltsområdet. Även på Fosieanstalten fick jag ange namn, ärende samt legitimera mig i centralvakten. Därefter fick jag gå in i ett litet rum där jag hängde av mig ytterkläder och andra personliga tillhörigheter, därpå fick jag beträda anstaltens område. Då jag besökte Kirsebergsanstalten som är den anstalt med högst säkerhetsklassificering fick jag först legitimera mig och berätta

⁹¹ Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson, 081022.

⁹² Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson, 081022.

⁹³ Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson, 081022.

⁹⁴ Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson, 081022.

vad jag hade för ärende. De behöll min legitimation i centralvakten under besöket och jag fick hänga av mig alla mina personliga tillhörigheter i ett skåp vid entrén. Därefter fick jag gå igenom en metalldetektor innan jag slutligen blev insläppt på anstaltsområdet. Hela inträdesförfarandet avspeglade att det fanns skillnader mellan de olika säkerhetsklasserna. Av intervjuerna att döma verkar det dock som om samtliga anstalter har en hög säkerhetsprioritering, och strävar efter att ha så hög säkerhet som anstaltens säkerhetsklassificering motiverar. Troligen är denna fokusering på säkerhet ett resultat av rymningarna och fritagningarna 2004.

Placeringsenheten spelar en ytterst stor roll gällande att motverka rymningar. Detta är något som samtliga intervjupersoner påpekade. Placeringsenheten gör en säkerhetsbedömning av den dömda och fattar ett beslut om vilken säkerhetsklassificering anstalten som den dömda ska placeras på måste besitta. Placeringsenheten har vuxit fram och utvecklats sedan rymningarna 2004, och har gjort ett mycket bra och betydelsefullt arbete. Om en intagen placeras på en anstalt/avdelning med för låg säkerhet finns det en risk att den intagne försöker att "ta över" på anstalten/avdelningen, eller avvika därifrån. Jag kan tänka mig att särskilt på Tygelsjöanstalten där skalskydd saknas helt är det viktigt att de intagna verkligen klarar av att vara placerade under dessa öppna förhållanden utan att avvika.

Kriminalvårdsinspektören vid Fosieanstalten är nöjd med såväl skalskyddet som den tekniska utrustningen med tanke på att anstalten utgör säkerhetsklass D/E. Tf kriminalvårdschef på Kirsebergsanstalten menar att skalskyddet bestående av en mur borde förbättras, då det inte är tillräckligt starkt för att motsvara säkerhetskraven på en C-anstalt. I dag saknas ett ytterområde kring Kirsebergsanstalten då bostäder, skola och idrottsplats har omslutit anstalten. Detta gör att det blir omöjligt att förbättra skalskyddet. Dessutom är anstalten väldigt gammal och det finns planer på att uppföra en ersättningsanstalt i Vä. Anledningen till att Kirseberg får behålla säkerhetsklass C trots att inte skalskyddet räcker till, är att man satsar på en mycket hög personalnärvaro bland det intagna. Personalen som vistas mycket på avdelningarna skapar en viss kontakt med de intagna och märker direkt om någonting inte är som det ska. Detta är enligt mig ett bra exempel på att man kan arbeta med säkerhet på olika sätt. Om man ser på kriminalvårdens dynamiska säkerhet som jag tagit upp i kapitel 3.2 finns det fyra olika typer av säkerhet som man ska arbeta med inom kriminalvården, nämligen:

1. Teknisk och fysisk säkerhet
2. Lagar, förordningar, föreskrifter och instruktioner
3. Personalens relation till klienten
4. Personaltillgång/tillgänglighet

På Kirsebergsanstalten som har något sämre teknisk och fysisk säkerhet arbetar man i stället mer på personalens relation till klienten samt personaltillgängligheten på avdelningarna, vilket gör att anstalten kan

bibehålla en högre säkerhetsklassificering än vad skalskyddet egentligen tillåter. Den tekniska övervakningsutrustningen är väl utvecklad och anstalten har mycket bra kameraövervakning. Kirsebergsanstalten reder ut rymningar från anstaltskroppen men är skör gentemot fritagningar. Det samma gäller Fosieanstalten vars skalskydd består av staket och taggtråd. Jag anser dock att intagna som är så hårt kriminellt belastade att de har möjlighet att arrangera en fritagning bör vara placerade på en anstalt med högre säkerhetsklassificering. Då Tygelsjöanstalten helt saknar skalskydd skulle de ha svårt att hantera både en rymnings- och en fritagningssituation. En fritagningssituation skulle troligen inte bli aktuell då det bara är att vandra ut från anstaltsområdet. Kriminalvårdsinspektören på Tygelsjöanstalten anser att den tekniska utrustningen avseende larm, kameror och liknande är fullgod för en F-anstalt. Personalen här spelar en viktig roll och deras observationsförmåga är ovärderlig. Tygelsjöanstaltens geografiska placering är något som i sig motverkar rymningar. Då anstalten är placerad mitt ute på åkern med långt till närmsta granne, är det inte så många som vill ge sig av härifrån mitt i natten då belysning saknas och marken är lerig. De flesta som avvikit från anstalten har tagit sig tillbaka självmant då det är svårt att ta sig in till civilisationen.

Samtliga intervjupersoner menar att rymningarna från 2004 har påverkat kriminalvårdens säkerhetsarbete och det är någonting som genomsyrar hela kriminalvårdens organisation. Anders Jansson från Tygelsjöanstalten menar att säkerhetstänkandet även nått ner till de öppna anstalterna. Precis efter rymningarna 2004 fästes störst vikt vid anstalter med högre säkerhetsklassificering såsom Kumla, Hall och Norrtälje. Detta är förståeligt då det är här det tyngsta klientelet är placerat och kriminalvården anser troligen att ett ökat och förbättrat säkerhetsarbete gör störst nytta här. Att det ökade säkerhetstänkandet nått till de öppna anstalterna är ett tydligt tecken på att säkerhetsarbete genomsyrar hela organisationen och är utav största vikt.

Intervjupersonerna anser att det råder ett relativt gott klimat på de olika anstalterna. Ingen av intervjupersonerna var särskilt oroliga för korrupt personal. Det finns dock en ökad medvetenhet om problemet. I SOU 2005:6 som ligger till grund för de intervjufrågor som jag har använt, skildras problemet med den ökade organiserade brottsligheten och förekomsten av gäng och grupperingar inne på anstalterna. De tre anstalterna i Malmö har haft vissa problem med gäng och grupperingar. Detta är något som man har kunnat lösa relativt bra. Man har främst använt sig av kunskap om de intagna för att lösa problemet. Kunskapen bidrar till att man kan välja att placera två intagna som inte fungerar ihop på olika avdelningar. Så som jag förstod det var problemet något större vid Kirsebergsanstalten där grupperingar avseende bland annat narkotika, pengar och kriminalitet förekommit och förekommer. Troligen är flertalet av de intagna som sysslar med denna typ av verksamhet placerade vid anstalter med högre säkerhetsklassificering då de ofta är tungt kriminellt belastade.

Trots att jag varit och besökt tre anstalter med olika säkerhetsklassificering så har vikten av att öva på skarpa situationer så som brand, gisslan och rymningar framhållits. Kriminalvården har haft problem med att övningarna i beredskapsplanen inte har inövats ute på anstalterna. Jag anser att detta är oacceptabelt då övningar är det enda sättet att förbereda kriminalvårdens personal inför incidenter av detta slag. Precis som intervjupersonerna påpekade så kan man alltid öva mer för att vara bättre förberedd. Det är omöjligt att svara på hur personalen agerar vid exempelvis en gisslansituation, men desto bättre förberedd personalen är, desto större är chansen att personalen agerar rationellt. Om man inte blivit informerad om hur man ska agera så blir situationen påfrestande och leder lätt till förvirring. Hur många övningar som genomförs per år är naturligtvis en kostnadsfråga, men man bör åtminstone genomföra en övning per år enligt regelverket. Kriminalvården blev uppmärksammade om problemet med bristfälliga övningar genom en enkät av det fackliga förbundet SEKO. Troligen har man arbetat hårt med problemet då samtliga anstalter som jag besökte påpekade vikten av att öva inför problematiska situationer.

SOU 2005:6 kom med slutsatsen att det inte fanns några större brister i kriminalvårdens regelverk, utan att bristfälliga och ofullständiga rutiner utgjorde det största problemet. Intervjupersonerna ansåg att rutinerna skärpts sedan 2004 och att det är ytterst viktigt att följa de rutiner som finns. Tf kriminalvårdschef vid Kirsebergsanstalten menar att om ingenting inträffar på länge är det lätt att man slappnar av i rutinerna och det är då det börjar bli farligt. Sedan rymningsutredningens granskning som resulterade i SOU 2005:6 tror jag att kriminalvården har påpekat vikten av att rutinerna på anstalterna runt om i landet ses över och upprätthålls noggrant. Då bristfälliga rutiner var avgörande faktorer för att flera av 2004 års rymningar blev genomförbara anser jag att det är av största vikt att man arbetar för att förbättra och upprätthålla rutinerna på samtliga anstalter, även de anstalterna med lägre säkerhetsklassificering.

Kirsebergsanstalten är den enda av de tre anstalterna som jag besökte som har allmän inpasseringskontroll. Detta beror på att det bara är A-, B- och C-anstalter som har allmän inpasseringskontroll. Den allmänna inpasseringskontrollen leder till att färre otillåtna föremål tas in på anstaltsområdet av personal och besökare. Jag tror att den allmänna inpasseringskontrollen är något som kan få kriminalvårdens anställda att känna sig tryggare, eftersom de slipper att hotas och mutas av de intagna som vill att de ska ta med sig otillåtna föremål in på anstaltsområdet. Anstalten blir troligen en tryggare plats att arbeta på. Därför tycker jag att man borde inför allmän inpasseringskontroll vid samtliga slutna anstalter. Givetvis blir det något mer kostsamt för kriminalvården men jag tror att personalen kommer att uppskatta införandet av allmän inpasseringskontroll på samtliga slutna anstalter oerhört, och jag anser att det minsta man kan begära är en trygg arbetsplats. Jag anser inte att det finns något hinder att införa allmän inpasseringskontroll även vid D- och E-anstalter.

På frågan om höga murar är lösningen på rymningsproblematiken höll intervjupersonerna med till viss del. De ansåg att höga murar kan hindra en intagen från att rymma och att om skalskyddet är bättre så kan verksamheten inne på anstaltsområdet bedrivas på ett friare sätt. Höga murar kan dock leda till en falsk säkerhet och en desperation att ta sig ut kan växa fram bland de intagna. Detta tenderar att leda till att de intagna söker nya vägar ut ur anstalterna och antalet gisslansituationer riskerar att öka. Höga murar kan bidra till en viss säkerhet, men en intagen ska aldrig placeras mer slutet än vad som krävs av ordning och säkerhet. För att motverka rymningar måste man även arbeta med andra saker, så som rätt placering av de intagna, att de intagna får god vård samt att personalen på anstalterna är observanta och närvarande.

Gällande kriminaliseringsfrågan är man inte riktigt eniga, Anders Eriksson och Micael Johansson anser att en kriminalisering inte kommer att minska antalet rymningar nämnvärt, och framhåller att frågan är av politisk karaktär. Så länge antalet rymningar inte ökar nämnvärt finns det inget politiskt intresse av att kriminalisera rymningar, utan de disciplinära åtgärder som finns att tillgå i dag uppfattas som tillräckliga. Anders Jansson anser att rymningar bör kriminaliseras främst av den anledningen att om gärningen inte är kriminaliserad ger det fel signaler till samhället, och allmänheten kan få uppfattningen att det är acceptabelt att rymma. Kriminaliseringsfrågan är en fråga som splittrar många läger och jag anser att det finns en mängd bra argument både för och emot kriminalisering av rymningar. Som jag framhåller i kapitel 5.9.1 anser jag att de argument som talar mot en kriminalisering av rymningar just nu väger tyngst. De åtgärder som kriminalvården vidtagit de senaste åren har lett till att antalet rymningar minskat. Om man fortsätter att arbeta med säkerheten för att minska antalet rymningar anser jag inte att det finns någon anledning att kriminalisera gärningen, utan de disciplinära åtgärder som finns är tillräckliga. En kriminalisering av en gärning innebär inte att den inte kommer att begås ändå.

Sedan 2004 har man valt att lägga ner mer resurser på säkerheten. Säkerhet är väldigt dyrt. Då det finns olika säkerhetsklassificeringar av anstalterna följer det naturligt att en A-anstalt måste lägga ner större ekonomiska resurser på säkerheten än en F-anstalt. I dag har skalskydden på en del anstalter förbättrats, den tekniska utrusningen utvecklats, säkerhetsenheten har formats och de arbetar enbart med säkerhetsfrågor, dessutom har regelverket skärpts och förbättrats

Tanken med de olika säkerhetsklassificeringarna grundar sig på att olika intagna behöver omslutas med olika hög grad av säkerhet. Den grundläggande tanken inom kriminalvården är att en intagen inte ska placeras mer slutet än vad ordning och säkerhet motiverar. Jag anser att denna princip är väl motiverad eftersom det är väldigt påfrestande att sitta inlåst och det finns ingen anledning att spärra in en person mer än nödvändigt. Placeras en intagen för slutet tror jag att detta kan leda till att den intagne får det svårare att rehabiliteras och återanpassas till samhället.

Genom intervjuerna jag genomförde fick jag uppfattningen att man vill ha så hög säkerhet som säkerhetsklassificeringen av anstalten motiverar och anstaltens budget avseende säkerhet tillåter.

Sammantaget kan sägas att kriminalvårdens säkerhetsåtgärder sedan rymningarna 2004 genomsyrar hela kriminalvården, ända ner till de öppna anstalterna. Det är tydligt att de åtgärder och förslag som tagits upp i SOU 2005:6 såsom skärpta rutiner, utförande av övningar, förbättrad teknisk säkerhet, högre personalnärvaro bland de intagna och skärpta krav vid rekrytering av personal tagits på största allvar. Vissa av förslagen avseende rutiner och förändringar har påverkat vissa anstalter mer än andra, då de olika anstalterna arbetar med säkerheten på olika sätt. Exempelvis har kraven på förbättrade skalskydd inte påverkat Tygelsjöanstalten då skalskydd saknas. Inte heller Kirsebergsanstalten har förbättrat sitt skalskydd nämnvärt på grund av att anstaltens verksamhet eventuellt ska läggas ner, och dessutom saknas ytterområde. Genom intervjuerna blev jag informerad om att de förslag och åtgärder som framhölls genom SOU 2005:6 har aktualiserats på anstalterna i den mån de i övrigt stämmer överrens med verksamheten som bedrivs på anstalten. Verkställighet av beslut är något som organisationen haft stora problem med tidigare, och kanske har rymningarna 2004 lett till att vägen från förslag och beslut till verkställighet krympt. Det är trist att det ska behövas så allvarliga incidenter för att verkställighetsproblemen inom kriminalvården ska lösas. Jag får ändå säga att det är väldigt positivt om vägen från förslag och beslut till verkställighet krympt något, eftersom det hela tiden funnits bra tankar och idéer inom kriminalvården, men det har tidigare varit svårt att få dessa verkställda.

8 Avslutande reflektioner

Sedan rymningarna 2004 har kriminalvården vidtagit en rad åtgärder och hela kriminalvårdens sätt att arbeta med säkerhet har förändrats. Det nya säkerhetstänkandet är något som genomsyrar hela organisationen. Till följd av de säkerhetsåtgärder som har vidtagits så har antalet rymningar minskat avsevärt de senaste åren. Jag anser att en kriminalisering av rymningar inte är nödvändig då statistiken talar sitt tydliga språk. Jag anser dock att man måste vara väldigt uppmärksam mot nya säkerhetshot, och man kan alltid göra mer för att motverka rymningar. Kriminaliseringsfrågan kan bli aktuell i framtiden utifall att antalet rymningar ökar, men nu är fråga ointressant rent politiskt sett. Av intervjuerna att döma har kriminalvårdens säkerhetstänkande nått ut till anstalterna i Malmö och anstalterna arbetar med att motverka rymningar i proportion till anstalternas säkerhetsklass samt den angivna budgeten för säkerhet.

Avslutningsvis anser jag att kriminalvården måste ha en nolltolerans gentemot rymningar. Trots att kriminalvården ska vara human så anser jag att det enda sättet att motverka rymningar är att höja säkerhetsrutinerna. Detta är något som stärks av rymningsstatistiken. Principen att ingen ska sitta mer inspärrat än vad ordning och säkerhet kräver är en viktig princip som kriminalvården hela tiden måst ha i beaktan då de arbetar med säkerheten.

Bilaga A

Intervjufrågor

1. Hur är klimatet på fängelset, mellan de intagna, och mellan personalen och de intagna?
2. Har ni problem med gängbildningar på anstalten?
3. Hur arbetar ni för att motverka rymningar och fritagningar?
4. Påverkades anstalten av att säkerhetskraven höjdes efter rymningarna 2004?
5. Har era rutiner skärpts sedan 2004 års rymningar?
6. Tycker du att säkerhetsåtgärderna som vidtas här är tillräckliga för att motverka rymningar och fritagningar?
7. Har du förslag på förbättringar av säkerhetsåtgärderna på anstalten?
8. Känner du att personalen på anstalten har erforderlig utbildning för att klara av en rymning, fritagning och eller gisslansituation?
9. Hur är anstaltens skalskydd?
10. Behöver skalskyddet förbättras?
11. Är du nöjd med anstaltens tekniska utrustning?
12. Anser du att höga murar är lösningen för att motverka rymningar?
13. Ser du några nackdelar med höga murar som alternativ för att motverka rymningar?
14. Har anstalten problem med insmugglade mobiltelefoner och liknande, som gör att de intagna har möjlighet att kontakta omvärlden?
15. Har anstalten utrustning som stör all mobiltrafik från anstaltsområdet?
16. Har besöksreglerna skärpts sedan rymningarna 2004?
17. Har de intagna möjlighet till obevakade besök?
18. Är anstalten utrustad med allmän inpasseringskontroll?
19. Har någon rymt från anstalten?

20. Är du orolig för korrupt personal?
21. Har rekryteringskraven skärpts sedan 2004 års rymningar?
22. Anser du att rymningar bör kriminaliseras? Varför/varför inte?
23. Vilka disciplinära åtgärder skulle ni vidta om en intagen skulle rymma från anstalten?

Bilaga B

Intervjufrågor till säkerhetsinspektör Anders Wallin

1. Hur länge har du arbetat som säkerhetsinspektör i region syd?
2. Är du region syds enda säkerhetsinspektör?
3. Vilka områden omfattar region syd?
4. Hur ser dina arbetsuppgifter ut?
5. Vad är säkerhetsenhetens främsta arbetsuppgifter?
6. Hur är samarbetet mellan säkerhetsenheten och de lokala säkerhetsinspektörerna?
7. Är det stor skillnad på kriminalvårdens säkerhetstänkande sedan rymningarna 2004? Om JA, hur märks detta?
8. Vilka säkerhetsåtgärder har kriminalvården vidtagit sedan 2004 års rymningar?
9. Vad anser du är den bästa metoden för att motverka rymningar?
10. Tycker du att rymningar bör kriminaliseras? Varför/Varför inte?
11. Vad anser du generellt om säkerheten på anstalterna i Malmö (Tygelsjö, Fosie och Kirseberg)?

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 2004/05:176, Kriminalvården - en myndighet

SOU 2005:6 Säkert inlåst? En granskning av rymningarna från Kumla, Hall, Norrtälje och Mariefred. Betänkande av Rymningsutredningen.

SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård. Betänkande av Kriminalvårdskommittén.

Doktrin

Holmqvist Lena, Leijonhufvud Madeleine, Träskman Per Ole, Wennberg Susanne, Brottsbalken *En kommentar* Del II (13-24 kap.) Brotten mot allmänheten och staten m.m. Studentutgåva 4, 2005, Nordstedts Juridik AB.

Kriminalvårdens publikationer

KVFS 2006:26 Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt

Kriminalvård och Statistik 2006

Kommittédirektiv

Dir. 2004:110, Granskning av rymningarna från kriminalvårdsanstalterna Kumla, Hall och Norrtälje

Juridiska uppsatser

Hansson Helena, Rymningar från anstalter – Åtgärder och förändringar sedan rymningarna 2004, Lund, 2007.

Intervjuer

Intervju med säkerhetsinspektör Anders Wallin, 081025.

Intervju med tf kriminalvårdschef Anders Eriksson, 081022.

Intervju med kriminalvårdsinspektör Micael Johansson, 081020.

Intervju med kriminalvårdsinspektör Anders Jansson, 081002.

Rättsfall

NJA 1987 s. 757

Internetadresser

<http://www.kriminalvarlden.se>

http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV_InfopagesGeneral.aspx?id=3705

http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV_InfopageGeneral_3531.aspx

<http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV.NewsArticle.aspx?id=2789>

http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV_InfopageGeneral_4881.aspx

http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV_InfopageGeneral_4442.aspx

http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV_InfopageGeneral_5083.aspx

http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV_JailInfo.aspx?id=2179

http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV_JailInfo_2178.aspx?sort=

http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV_JailInfo_2171.aspx?sort=

<http://www.kriminalvarlden.se/templates/KVV.NewsArticle.aspx?id=2956>